

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ВТОРА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

16. заседание

Вторникъ, 26 ноемврий 1940 г.

(Открито въ 16 ч.)

Председателствувалъ подпредседателътъ Никола Захариевъ.

Секретари: Стефанъ Багриловъ и Николай Султановъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:	Стр.	По дневния редъ:	Стр.
Отпуски	309	Проектоотговоръ на тронното слово (първо четене — продължение разискванията)	309
Питания	309	Говорили: А. Цанковъ	309
Предложения	324	Д-ръ П. Кьосеиановъ	316
Законопроекти	324	Дневенъ редъ за следващото заседание	324

Председателствувашъ Никола Захариевъ: (Звъни) Присъствуватъ нужното число народни представители. Откривамъ заседанието.

(Отсъствуватъ народнитъ представители: Аврамъ Гачевъ, Атанасъ Ганчевъ, Борисъ Мончевъ, Василъ Велчевъ, Георги Михайловъ, Димитъръ Киревъ, Димитъръ Митковъ, Дончо Узуновъ, Жико Струнджевъ, д-ръ Иванъ Вазовъ, Киро Арnaudовъ, Кирчо Кирчевъ, Маринъ Тютюнджиевъ, д-ръ Никола Минковъ, Николай Султановъ, Спасъ Мариновъ, Стефанъ Керкенецовъ, Таско Стоилковъ, Тотю Маровъ и Тотю Новаковъ)

Председателството е разрешило отпуски на следнитъ г-да народни представители:

Данаилъ Жечевъ — 3 дни;
Александъръ Гатевъ — 1 день;
Георги Миковъ — 2 дена;
Димитъръ Киревъ — 1 день;
Димитъръ Митковъ — 4 дни;
Жико Струнджевъ — 4 дни;
д-ръ Иванъ Вазовъ — 1 день;
Маринъ Тютюнджиевъ — 1 день;
Спасъ Мариновъ — 4 дни;
Стефанъ Керкенецовъ — 2 дена, и
Тотю Новаковъ — 1 день.

Постъпили сѣ следнитъ питания:

Отъ народния представителъ г-нъ Лазаръ Мариновъ Поповъ до г-на министъръ-председателя относно давашето специални области на граничните общини и населението въ тяхъ;

Отъ народния представителъ г-нъ Димитъръ Илиевъ до г-на министъръ-председателя относно „дарението“ на Теофана Кочо х. Калчева на Дирекцията на народното здраве въ размѣръ 500.000.000 л. и

Отъ народния представителъ г-нъ Атанасъ Цвѣкозъ до г-на министъръ-председателя и министъръ на народното просвѣщение относно побойната въ Университета.

Съдържанието на тия питания ще бѣде съобщено на г-на министъръ-председателя, за да отговори.

Минаваме на дневния редъ:

Първо четене проектоотгвора на тронното слово — продължение на разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Александъръ Цанковъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! И азъ съмъ въ числото на ония народни представители, които преди мене земаха тая трибуна неохотно, съ пониженъ духъ, съ известно разочаро-

вание. Защо? Дали затова, че парламентаризмътъ като система и Парламентътъ като институция е вече отживѣлъ времето си и не буди никакъвъ интересъ; дали затова, че и ние, избраницитъ на народа, отразяваме общата депресия, общото смущение въ българския народъ или, най-сетне, затова, че Парламентътъ, и този, новиятъ Парламентъ, не можа да издигне своето ниво и да израстне до нѣщо по-високо отъ това, което представляваха парламентитъ въ близкото минало — не зная. Всѣки отъ васъ ще си отговори по своему. Че всичкитъ тия условия влияятъ върху общото настроение, че народътъ е угриженъ и за своето препитание, и за своята сѣдба, че той се смущава отъ неизвестноститъ на събитията — това е много естествено. Но че и Парламентътъ не можа наистина да израсте въ собственитъ си очи и въ очитъ на народа — и това е истина.

Въ първата редовна сесия на XXV-то Народно събрание министъръ-председателътъ направи при разискванията по отговора на тронното слово известни констатации и се помъчи да даде и другъ престижъ, и друго предназначение на Парламента, на българския Парламентъ. (Чете)

„XXV-то обикновено Народно събрание“ — казва д-ръ Филловъ — „има между другото и задачата да затвърди и да консолидира окончателно една нова политика, която се провежда отъ известно време съ успѣхъ у насъ и която даде досега въ много отношения твърде задоволителни резултати. И, струва ми се“ — казва той по-нататъкъ — „нѣма да сбъркамъ, ако кажа, че XXV-то обикновено Народно събрание е призовано да изиграе една изключителна роля въ развитието на нашия политически животъ“.

„За да нѣма никакви недоразумения въ това отношение“ — продължава той — „и никакви неясности, азъ бързамъ да заявя още отъ самото начало, че дневното правителство ще държи за Парламента. Дневното правителство е привърженикъ на парламентарния режимъ въ рамкитъ на нашата конституция“.

Да, не се съмнявамъ, че правителството държи за Парламента, че то възлага надежди действително българскиятъ Парламентъ да израстне и да отговори на духа на времето. Но г-нъ министъръ-председателътъ казва друго: той и правителството сѣ привърженици на парламентарната система въ рамкитъ на конституцията. Ако си спомняте, спорътъ между правителството и насъ — ние, които не сме привърженици на режимитъ отъ 19 май насамъ — е не за формата, а за съдържанието на конституционно-парламентарното управление и на парламентарната система изобщо. Ние, ученитъ, по-нѣкога се увеличаваме и оби-

чаме да прилагаме методите на науката, която застъпваме, и въ политическия живот. И азъ страдамъ отъ тая грѣшка. Винаги, когато разисквамъ нѣкой въпросъ, и политически, все ще се увлѣча да го погледна нѣкакси презъ призмата на икономиката. Г-нъ министъръ-председателъ, който е по образование археологъ и е единъ известенъ ученъ, погледна съвършено въ буквата на текста, смѣтайки, че той чете и разгата единъ надписъ или нѣщо, което е писано.

Г-да народни представители! Конституционно-парламентарната система и конституционно-парламентарната монархия сѣ отражение на борбитъ презъ XVIII и XIX вѣкъ, на идеите, които вълнуваха тогава човѣчеството и резултатъ на оная дислокация на социалните слоеве, която стана тогава, измѣствайки аристокрацията, църквата и стопанскитъ слоеве и изнасяйки на предна линия така наречената буржоазия и зараждащия се пролетариатъ. Въ тази обстановка, при тия условия и при това следъ упорити и кървопролитни революционни борби се създаде конституционно-парламентарното управление и конституционно-парламентарната система. Тя е практикувана така въ цѣль свѣтъ, дѣто има този режимъ, тази система на управление; тя е практикувана и у насъ. Азъ бихъ билъ по-свѣдѣтеленъ съ него, ако той — както това се опитва да прави по-късно — ни кажеше: ние сме при друга обстановка, при други условия, следователно, създаватъ се и растатъ нови институции, независимо отъ това каква е конституцията, която имаме днесъ. Очевидно е, че той не е чуждъ, правителството не е чуждо на тази мисль; очевидно е, че господата иматъ предвидъ ония системи и режими, които се създадоха въ последнитъ нѣколко десетилѣтия.

Г-да народни представители! Въ свѣта следъ голѣмата война останаха две политически и социални системи: демократическо-либералната и оторитарната. Демократическо-либералната система представлява и, дотолкова, до колкото тя е останала, символизира загиващия общественъ строй въ лицето на капитализма. Тая система е опрѣна на партийното управление, на партийността. Тая система днесъ съществува, тя още не е загинала, тя не е слѣзала отъ политическата сцена, защото е представена въ лицето на най-голѣмитъ и, бихъ казалъ, на едни отъ най-културнитъ държави. И Англия, и Франция, и Северо-американскитъ съединени щати сѣ именно при тая конституционно-парламентарна система, при системата на партийното управление. Но тя принадлежи на миналото, тя си отива

Въ неинъ противовѣсъ се явява другата система: системата на социализма, както я нарекохъ азъ по-общо, системата, представявана отъ руския болшевизмъ, отъ италианския фашизмъ и отъ нѣмския националсоциализмъ. Тия две системи, ако щете, тия две форми на управлението днесъ не сѣ въ състезание; тѣ сѣ въ борба и борба кървава. Коя отъ тѣхъ ще пребъде — старата ли, или ще се утвърди новата система — това има да реши бъдещето. Но ако ние държимъ смѣтка за духа на времето, за това, което смѣтаме, че иде поне въ континентална Европа, за системата на социализма въ широкъя смисълъ на думата — пакъ повтарямъ — очевидно е, че ние ще трѣбва да си дадемъ смѣтка и да разберемъ сжщността на тая система. Тя не е случайна, тъй както, напр., у насъ управлението следъ преврата отъ 19 май насамъ сѣ случайни. И тия системи сѣ резултатъ на едно историческо развитие, на кървави революционни борби. Припомнете си похода на Мусолини къмъ Римъ. Тѣ сѣ системи, които се родиха въ недрата на самитъ народи. Рускиятъ болшевизмъ не е дѣло на каприза на болшевишката партия. Той е резултатъ на една упорита борба въ Русия, борба, насочена противъ абсолютната монархия, но борба, която споредъ времето надхвърли границата на абсолютната монархия. Хитлеризмътъ въ Германия е резултатъ сжщо така на една упорита борба, на идейна работа. Хитлеръ лежа въ затвора 4 години за своитъ идейни разбирания и за опита си да се добере до властта. И следъ като получи отъ 42 милиона гласа 36 милиона, хитлеризмътъ взе властта въ рѣшетъ си. Той получи не само народното довѣрие, той получи мандага на нацията, пълномощието на нацията да я управлява, да я ръководи и да я представлява.

Ако правителствата, които ние имаме отъ 19 май насамъ, искатъ да се позоватъ на тия нови условия въ живото, азъ съмъ въ правото си да задамъ въпроса: на кого се крепи тогава властта, управлението? Системитъ на фашизма, на хитлеризма, на болшевизма се крепятъ не на политически партии, а на народа, на организирани обществени сили, на организирани грамадни обществени дви-

жения. На кого се крепи днешната власть, управлението отъ 19 май насамъ? Нѣма да се сърдите, защото зная, че и вие така мислите: крепи се на цензурата и на наредбата-законъ за полицията. Каква обществена сила се създаде у насъ? Азъ не видѣхъ даже и опити да се правятъ за това, но и колкото пъти се правѣха опити, тѣ загиваха още въ началото си. Каква обществена сила, коя сила въобще застава задъ управлението? Азъ зная какво ще се отговори — Парламентътъ.

Азъ бихъ попиталъ: какви сѣ връзкитъ между Парламента и правителството? Този Парламентъ бѣше избранъ отъ г-нъ Кюсеиановъ и се предполагаше, че той се избира въ името на идеите, на политическитъ разбирания на г-нъ Кюсеиановъ. Отъ другаритъ на г-нъ Кюсеиановъ останаха твърде малцина. Не е ли истина, че между Парламента и правителството връзката е много слаба? Ако тя бѣше такава, каквато тя бѣше въ миналото, можеше ли наистина да има такива инциденти, какъвто бѣше онзиденшниятъ, за който нашитъ съседи сѣ толкова много фроасирани, така чувствително засегнати отъ речта на г-нъ Думановъ? По-сетне азъ ще дойда за отношенията между насъ и нашитъ съседи, но тукъ искамъ да посоча само, че връзката между управлението и Парламента я нѣма.

Азъ не съмъ сторонникъ, нито защитникъ на политическитъ партии или на старитъ форми на парламентаризма, но не мога да отрѣча нѣкои качества, сѣ които миналитъ парламенти превъзхождатъ настоящия. Можеше ли така анархистично, безъ контролъ, единъ депутатъ, макаръ и начинаещъ, младъ и сѣ амбиция да върви напредъ, да излѣзе на трибуната и по единъ такъвъ важенъ въпросъ, по който се излагатъ разбирания не лични, а разбирания на едно управление, на една партия — ако такава бѣше системата — да постави държавата и правителството въ такава деликатно положение, въ каквото сме днесъ?

Ами връзката между Парламента и народа къде е? Азъ и нея не виждамъ. Ние не сме свободни. Не зная дали вие имате тая възможность да влѣзете въ допиръ сѣ вашитъ избиратели, но ние, които не сме приобщени, тая възможность я нѣмаме. Насъ полицията не ни допуска. Ние не можемъ, освенъ да издаваме тайни писма и да се сношаваме тайно сѣ ония, които идейно мислятъ като насъ, защото върватъ, че политическитъ партии, ако не сѣ загинали, тѣ сѣ стерилни, импотентни, не сѣ способни на никакъвъ животъ вече.

Г-да народни представители! Правителството е твърде чувствително, когато му се направи забележка, че то е бюрократическо, чиновническо правителство. Тая квалификация на управлението не се дава поради факта, че шестъ души отъ господа министритъ сѣ излѣзли отъ разнитъ ресори. Не. Нѣма нищо обидно въ това — българската бюрократия не заслужава такава обида — да се каже, че една власть е чиновническа, бюрократическа власть. Въ другъ смисълъ се дава тази квалификация на управлението — въ смисълъ, че правителствата сѣ непарламентарни, че тѣ се назначаватъ и уволняватъ, наистина, по текста на конституцията, отъ Държавния глава, но че тѣ не носятъ никаква отговорность, освенъ предъ Него, и че тѣ нѣматъ никаква сила, освенъ оная, която Той имъ дава, заставайки задъ тѣхъ. Тѣ се уволняватъ и назначаватъ така, както, напримѣръ, се уволнява или назначава единъ чиновникъ: или по прослужено време, или въ интереса на службата. Ние често осмъвахме съ ново правителство. Опитвахме се, задавахме въпросъ да ни се обяснятъ причинитъ за смѣната. Това е вече история, азъ нѣма да се спирамъ по-нататкъ върху този въпросъ. Но моята идея, г-да, е, че управлението, което ние имаме отъ 19 май 1934 г. насамъ, не е това, което трѣбва да има една страна, въ това число и България, живѣйки въ крайно сѣдбоносни и критически дни за човѣчеството.

Азъ съмъ педиралъ, педирате и вие за силна, авторитетна власть. Това значи власть, опрѣна и на васъ, опрѣна и на народа; власть, посочена, ако не отъ общественото мнение, посочена отъ тая срѣда (сочи народнитъ представители); ако не отъ тая срѣда, поне министритъ да се балотиратъ като насъ отъ народа, да получатъ една квалификация, че и тѣ най-сетне сѣ удостоени не само съ Височайшето довѣрие и благоволение, но и съ довѣрието на ония, чинто сѣдбини сѣ повѣрени въ тѣхнитъ рѣше.

Г-да народни представители! Въ новитъ системи — и болшевизмътъ въ Русия, и фашизмътъ въ Италия, и националсоциализмътъ въ Германия, въ всички тѣзи системи народътъ е задъ властта. Наистина, тамъ има единъ водачъ, той назначава и уволнява министритъ: въ Италия

това е кралят, по доклад на водача на италианския народ; в Германия — това е самият канцлер. Но тази министрите не са взети освен от движението, от обществените сили, които са застанали зад своите водачи. И там е тяхната сила. Те не са чиновници. И вие виждате, например, че в Германия през цялото време, откакто управлява Хитлер, няма смъртна нито на един министър. Мусолини сегашно-тогашно ремонтира, така да се каже, своя кабинет, но и там има едно по-голямо постоянство. Във всеки случай министрите се рекрутират от сръдната на тая обществена сила, която стои зад управлението.

Г-да народни представители! Аз предугаждам, че и тук може да ми се направят известни възражения: ние нямаме водачи, ние нямаме Държавен глава. Да, ние нямаме Държавен глава, но ние — това е моето разбиране и мисля, че не греша — не бива да свеждаме престижа и положението на Трона — нашите условия са съвсем други — до положението и престижа на един водач. Защото, ако една политика не успее, и особено сега в такива съдбоносни времена, с това може да си отиде водачът и тия, които са с него. Но една институция, толкова основна и толкова свързана с съдбата и живота на една държава, и на една държава малка, каквато е България, според моето мнение — аз винаги съм поддържал това — не бива да се излага и да поема и носи отговорности, не затова, че те са тежки — ние няма да откажем да поддържаме Трона — но защото те разклащат устоите на една такава основна институция. Във едно време, когато много институции и цял живот се радикализират; когато ще има ревизия на много от основните институции, крайно опасно е за една страна като нашата, културно и политически още недостатъчно израснала, да се поставя на подобни рискове тази институция — Короната в нашата страна.

Г-да народни представители! Водачите в тия страни не са случайни хора. Те са рожба на народа, те са родени в недрата на народа. Вземете които щете от тях и ще видите, че те са в истинския смисъл деца на народа. Те не принадлежат на никакво съсловие, в тяхните жили не тече синя кръв; те не са благородници, в тяхните жили тече червена, народна кръв. Те са расли с народа. Те представляват, така да се рече, в една кристализирана форма, всичките качества, всичките добродетели на нацията и затова народите, виждайки в тях себе си, ги следват. Днес Мусолини, днес Хитлер, днес Сталин могат да водят народите там, където те биха пожелали, и последните ще ги следват, защото представляват тях, защото самите народни маси, цял народ стои зад тях. Ние не сме в това положение. Ние не сме нито Германия, нито Русия, нито Италия. Ние сме България и колкото да подражаваме тия нови системи — а те безспорно ще отразят своето влияние върху нас — ние не можем да ги копираме и да събтаме, че можем току така буквално да установим и да утвърдим институции и лица, които още са нищо не са показали — каквито и да са техните амбиции — че те обладават всички тия качества, които се предполагат да има един водач, че те действително са успели да увличат, да овладяват народните маси и да ги водят след себе си.

Г-да народни представители! Тия бележки направих, за да отбележа, че режимът и системата, която ние имаме, е уникален, че тя не отговаря нито на духа на времето, нито на нашите условия и че ние не можем да се гордеем, както каза не помня кой, дали сегашният министър-председател или неговият предшественик, че ние имаме нещо свое, наше. Наше е, но не е много за похвала.

Г-да народни представители! След тия бележки, аз се връщам към тронното слово.

Г-да народни представители! Във тронното слово се правят следните констатации: (Чете) „Съ особено задоволство констатирам“ — казва Негово Величество Царят — „че следваната досега външна политика даде щастливи резултати“. Да. По-нататъшният текст на тронното слово ни довежда до мисълта, че се касае за Добруджа. Върно е, че политиката, която следвахме, ни даде тази ценна придобивка. Връщането на Добруджа е резултат, както се каза по-рано тук, от срещата в Залцбург и от окупацията на Бесарабия. Добруджа се даде, не, тя се върна на България, върна се на българския народ и на българската армия, която в голямата война осъди почти цял Балкански полуостров с костите си и ороси полетата и балканите с кръвта си. Тя ни се дължеше. Ние бихме възрадвали и съединодушие, съръдкоединодушие до-

бихме този акт. И никой не си позволи да помрачи радостта на освободения брат. Но, ето времето минава, ние можем вече да си дадем отчет за станалото. Нашата радост е значително намалена, като имаме предвид това, което става и което е вече станало. Преди всичко, самият договор. Ние трябваше да платим 1 милиард леи обезщетение — най-сетне, понеже днес маснабът е все на милиарди, може да не е кой знае каква голяма сума — трябваше да платим тогава, когато всички опити на правителствата до г-н Кюсеианов, и г-н Кюсеианов, за ликвидиране на недоразуменията между нас и Румъния се свеждаха до това, което Румъния дължеше на нас. Най-сетне това е договор приключен, аз го оставям, тази сума ще се плати.

Най-болезнено се посрещна от цял български народ — и вие няма да отечете, защото и вие почувствахте болката — принудителното изселване на нашите сънародници от Северна Добруджа. Това е неоправдано. Това не са преселници, това не са колонисти. Това са коренни жители, повече от столетия заселили в една българска земя. То не беше основателно. Но, най-сетне, аз казвам, договор е, подписали сме, приемам го.

За броя на изселниците. И сега не можем да разберем, дали наистина са само 56.000 души или, както казват, че вече надминават 60.000. И ако са 60.000 — нищо. Но ако са 76 или 86 хиляди? Аз не знам, няма още нищо официално; да се излезе да се каже поне на нас, на Парламента: толкова са подлежащите на изселване и толкова ще бъдат. Приемам даже, че са 80.000 души. Мене ме тревожи друго: положението на тия нещастници, които идат в новоосвободения край и които са в безпомощно състояние. Не че не се полагат грижи, но види се, грижите нито са достатъчно организирани, нито са достатъчни, за да отговорят на нуждите и да бъдат добре приети тия изгонени и ограбени българи от стара, от Северна Добруджа.

Тук се отправи едно питане относно това, че румънските власти поставят съвсем некоректно; дали румънските власти, дали местните жители преселници там чисто и просто не изгонват, но ограбват и малтретират нашите сънародници. Г-н министър-председател отговори на това питане, че това е върно. Но ето, че вчера четохме пак в вестниците, че нашият представител, като бил с румънския констатирал, че всичко ставало в духа и съгласно договора. Не мога да опровергая г-н министър-председателя и приемам повече неговата теза, или това, което той ни каза, че са нашите сънародници действително е поставено некоректно, но че правителството е взело и ще вземе мерки. Моят въпрос не е и тук. Моят въпрос е: бързи и ефикасни мерки за облекчение съдбата и положението на тия, които се изселват. Жени и деца, прокудени, без подслон — аз слушах разкази на очевидци, върнали се от там — прокудени, безпомощни, няма къде, нито има кой да ги настанят. Една грамадна човешка маса, сгрупана по градове и села денем и нощем бедствува, търпи лишения, страда и т. н. Не се съмнявам, че мерки ще се вземат. И аз правя бележка, че такива мерки трябва да бъдат взети чак по-скоро.

Г-да народни представители! Ние от два-три месеци насам сме свидетели на една оживена дипломатическа дейност в Централна Европа. Срещи след срещи, този вика, този каняг, среща в Залцбург, среща в Виена, среща в Оберзальцбург, среща в Берхтесгаден, среща в Флоренция. Г-н Молотов неотдавна посети Германия. И най-сетне четохме комуникето на нашето правителство, което трябва да признае, е много дипломатически и много често написано. (Чете) „Негово Величество Царят се завърна от едно частно пътуване в Германия, през време на което, на 17 т. м., той е посетил райхсканцлера г-н Адолф Хитлер“. Аз бих желал — мисля, че и вие имате същото желание — да ни се каже нещо, каквото може, за тая среща, защото очевидно е, че Негово Величество, макар и на частно посещение, не ще да е отишъл при г-н Хитлер да пият само по един чай и да се видят. Не ще съмнение, че там са ставали разговори, че там е говорено, че е говорено политически. И аз бих молил г-на министър-председателя или г-на министра на външните работи, дотолкова, доколкото това е възможно, не ще съмнение, или тук, или в комисията, гдето те намерят за добре, да ни кажат нещо. Аз съм на оная политическа линия, която одобрява това и съм ободрен, че Негово Величество е посетил г-н Хитлер в неговата вила в Оберзальцбург. Какво би могло да ни се отговори? Да вървам ли, както се казва, че госпо-

дата сами пищо не знаят? Не, тѣ знаят. Не допускамъ, че не знаят. Ако всичкитѣ имъ колеги не знаят, то все мисля, че г-нѣ министъръ-председателѣтѣ и г-нѣ министърѣтѣ на външнитѣ работи, който е придружавалъ Негово Величество, знаят. Намъ ни се казва: ще ви кажемъ, по времената сѣ такива и такива, а вие не си държите езикѣтѣ, приказвате повече, отколкото трѣбва. Г-да народни представители! Даже ако това може да се помисли, то е обидна, мисля, за цѣлия Парламентъ. Най-сетне ние не искаме да ни се разправя, а да ни се даде да разберемъ, да почувствуваме това приятелство, което се създава тамъ. Азъ настоявамъ за това не отъ едно обикновено любопитство, но мисля, че мандатѣтѣ, който ми е даденъ отъ софийското гражданство, отъ частъ отъ българския народъ, ме задължава, имамъ длъжността да искамъ да знамъ това поне, което може да се знае отъ единъ почтенъ гражданинъ, ако не отъ единъ човѣкъ, който все нѣкога е ръководилъ сѣдбицитѣ на държавата и управлението.

Г-да народни представители! Това, което менъ ми прави особено впечатление и което азъ, наредъ съ автора на тронното слово, ще подчертая, е забележителното, бихъ казалъ, набѣлгане или подчертаване на приятелскитѣ чувства или приятелскитѣ отношения съ Осьта. Казва се въ тронното слово: „И вие, г-да народни представители, одобрихте единодушно този договоръ въ миналата извънредна сесия на Народното събрание“ — думата е за Крайовския договоръ — „като станяхте изразители на чувствата на народа и на неговата признателностъ къмъ великитѣ водачи на Германия и Италия за инициативата и приятелското имъ съдействие при уреждането на Добруджанския въпросъ“. Инициативата и приятелското имъ съдействие. Азъ съмъ на тая политическа линия и поздравявамъ всѣка политика, която подчертава и която засилва приятелскитѣ отношения между насъ и държавитѣ отъ Осьта и Русия. Защо? Отговарялъ съмъ много пѣти на този въпросъ — защото Осьта и Русия събиратъ една система отъ мирни договори, отъ която най-много страдаме ние, отъ която най-много ние бѣхме пострадали; защото тѣзи държави днесъ водятъ една гигантска борба за преустройството на свѣта, за преустройството на Европа, за прегрупирането на земнитѣ пространства, за ново разпредѣление на земнитѣ богатства. Затова азъ настоявамъ да се засилатъ приятелскитѣ отношения между тия държави и насъ, малката България.

Г-да народни представители! Тукъ единъ ораторъ — струва ми се, че бѣше г-нѣ Мушановъ — се повърна пакъ на старата максима, на стария лаятъ-мотивъ въ нашата политика за миръ и неутралитетъ. Ние сме и сега на тая линия. Но нашиятъ миръ и неутралитетъ никога не изключаваше нашия ревизионизъмъ: ние бѣхме винаги ревизионисти. Ние нѣмахме да прибѣгваме и нѣма да прибѣгваме до силата на оръжието: не сме воинствени, не вѣрваме, че това е най-ефикасното срдѣство за разрешаването на тия голѣми политически въпроси. Най-сетне една война тукъ, или където и да е, това не зависи отъ насъ. Старитѣ юристи иматъ правилото *Rebus sic stantibus* — да, за миръ и неутралитетъ, но миръ и неутралитетъ при условията, при които съществуватъ. Днесъ условията сѣ измѣнени. Тѣ не сѣ такива, каквито бѣха преди два-три месеца, за да не кажа, че днесъ вече тѣ не сѣ такива, каквито бѣха преди две недѣли. Нашата външна политика — това съмъ го казвалъ много пѣти — е обусловена отъ нашето геополитическо положение. Бидейки на най-източната частъ на Балканския полуостровъ, бидейки мостъ, бидейки предмостово укрепление къмъ Пролитѣ, ние сме поставени въ положението наистина да бѣдемъ много внимателни и много осторожни, но това не изключва да бдимъ и да настояваме за осъществяване на нашитѣ интереси и на нашитѣ права. Миръ и неутралитетъ! Ами че ние сме въ центъра на свѣтовнитѣ събития. Свѣтовниятъ пожаръ наближава, ето го, той иде. Две системи, казахъ, сѣ въ сражение: капитализмътъ, представляванъ отъ Англия, Франция и Съединенитѣ щати, и социализмътъ, представляванъ отъ Русия, Германия и Италия. Ето, насъ ни викатъ, или ще ни повикатъ и ще ни зададатъ въпроса: за коя система сте — за тази старѣла, сѣ богатитѣ ли, или сѣ беднитѣ сте; за сегашния редъ на нѣщата, за сегашното състояние на балканската и европейската карта ли сте, или вие ще подирите да получите това, което е ваше жизнено право? На този въпросъ азъ имамъ отговоръ: България трѣбва да бѣде съ оная, които сѣ въ състояние да промѣнятъ, да реорганизируютъ свѣта и да ни дадатъ това, което ни се полага и което трѣбва да бѣде наше. Ние не претендираме за чуждо.

Хиляди пѣти се е повторило това въ тая зала отъ всички. Ние искаме това, което е наша жизнена необходимостъ, защото се заднуваме въ нашето съществуване. При прекрояването картата на свѣта, при разпредѣлението на земнитѣ пространства и при разпредѣлението на Балканитѣ, ние трѣбва да получимъ нашия дѣлъ и нашето мѣсто. Това е нашата политика.

Г-да народни представители! Има ли нѣкой да оспори днесъ — какво ще бѣде утре, азъ не зная — че свѣтътъ е подъ господстващото влияние на силитѣ отъ Осьта, че тѣ, поне въ този моментъ, държатъ сѣдбата на Европа въ рѣцетѣ си, ако не и нѣщо повече? И ние можемъ ли да не се съобразяваме съ това?

Като приключвамъ тази страна отъ моята речъ, азъ пакъ се връщамъ на тронното слово, за да кажа нѣколко думи, да направя единъ разборъ на нашитѣ отношения, на нашето външно политическо положение.

Г-да народни представители! Какви сѣ нашитѣ отношения преди всичко съ нашитѣ съседѣ? Съ Румѣния, на примѣръ. Съ Румѣния ние направихме единъ жестъ и азъ мисля, че този жестъ трѣбва да бѣде оцененъ. Ние показахме не само чувство на умѣреностъ, но и разумъ и далновидностъ. Подчертахме нашето желание да живѣемъ, най-после, въ миръ и спокоичество съ нашитѣ съседѣ. Ние можехме да представимъ претенции по-голѣми. Азъ бѣхъ въ комисията по външнитѣ работи и одобрихъ позицията на правителството, че не е преувеличило своитѣ искания и се е ограничило да иска само това, което ни бѣше взето въ 1913 г. Дали въ Румѣния ще оценятъ това чувство и това разбиране на умѣреностъ, не зная. Моето искрено желание е то да бѣде разбрано, защото ние съ Румѣния имаме традиционно приятелство.

Идвамъ, г-да народни представители, до отношенията ни съ Югославия — до това, което всички васъ боли. Не вѣрви нашето приятелство. Подозрения отъ тѣхна страна, подозрения отъ наша страна. Кой е виновенъ, не зная. Азъ съмъ подъ впечатлението на една аларма, на една тревога въ сръбския печатъ, която не мога още да разбера за какво е. Единъ народенъ представител, младъ, новъ, г-нѣ Думановъ, малко се увлѣкълъ, може би и повече се увлѣкълъ, и казалъ думи, които тукъ поне не направиха нѣкакво особено впечатление. Ами и ние, ако се формализираме по това какво е казалъ Х или У? Азъ разбирамъ да се формализиратъ за това, какво е казалъ министъръ-председателѣтѣ, какво е казалъ министърѣтѣ на външнитѣ работи, или какво е казалъ еди кой си набелязанъ, издигнатъ политически мжжъ. За неговитѣ думи да се държи смѣтка — разбирамъ. Ние, обаче, не държимъ смѣтка и не се чувствуваме така засегнати, на примѣръ, отъ това, което пише — не сега, а преди месеци — сръбскитѣ печатъ, отъ желание да не вливаме масло въ огъня, една политика, която азъ съмъ одобрявалъ и която одобрявамъ. Азъ все се надѣвамъ, че нашата западна съседка ще разбере и ще оцени нашата лоялностъ, ще оцени лоялността на българската държава и на българскитѣ правителства, които и да сѣтѣ. Защото и отъ 1918 г., въпрѣки всичкитѣ перипетии, въпрѣки всичкитѣ бедствия, които ни сполетѣха, азъ съмъ пилъ, както и моитѣ другари, доста горчиви чаши, поднесени ни отъ нашитѣ съседѣ, но ние винаги показвахме чувство на коректностъ и самообладание. Ако намъ не вѣрватъ, да вѣрватъ тѣмъ (Сочи министритѣ). Това съмъ казвалъ и когато бѣше г-нѣ Кбосеивановъ, това казвамъ и сега. Цанковъ може да се увлѣче, Цанковъ е оппозиция, той си прави политика, най-после може да каже нѣщо за предъ избирателитѣ си, но правителствата не сѣ дали никога поводъ, за да се засѣга така чувствително България отъ една случка, на която не зная дали нѣкой тукъ е обърналъ нѣкакво внимание. Но това мене ме тревожи въ друго отношение, че господата сѣ много чувствителни. Защо? Отъ насъ ли зависи тѣхната сѣдба? Сѣдбата на Балканитѣ въобще не зависи отъ насъ. Ние имаме една обща сѣдба. Миръ или война — не ние ще решаваме, ще решава другъ. Ние само ще си опредѣлимъ може би позицията къмъ тая или оная страна; всѣки ще избере позицията си споредъ интереситѣ и възможноститѣ си. Такива раздражения, такива аларми не сѣ въ състояние въ това, критично време да успокояватъ и двата народа, отгатыкъ западната ни граница и отсамъ. Но като оставямъ нашитѣ спорове и недоразумения съ нашитѣ съседѣ, азъ ги оприличавамъ на едни съседски недоразумения. Често пѣти съседѣ се скарватъ, свада става, може и да се посдърпатъ малко, но като мине малко време пакъ сѣ съседѣ, пакъ живѣятъ въ миръ и спокойствие. И азъ съмъ убеденъ, че това ще

мине, че малко хладен вѣтрѣ или зимата, която иде, ще поизстуди и нашитѣ, и тѣхнитѣ чела, и ще можемъ да погледнемъ по-трезво на условията, които днесъ започватъ да господствуватъ въ свѣта и въ тая частъ отъ свѣта, която ние заемаме.

За мене сѣ много по-болезнени — и много по-чувствително азъ реагирамъ — словеснитѣ изстъпления — употребявамъ този най-мекъ, най-коректенъ изразъ — на турския печатъ. Азъ следя турската преса и все не мога да разбера, за какво е това раздражение у нашитѣ югоизточни съседи. Какво е това подценяване не, това оскърбление на една държава и на единъ народъ? Ако четете — азъ имамъ тукъ извадки, но времето, съ което разполагамъ не ми позволява да процитирамъ — турския печатъ, ще видите едно крайно оскърбително държане къмъ насъ. И тѣхнитѣ печатъ е подъ цензура, както нашитѣ, и смѣтамъ, че тѣхното правителство трѣбва да наложи едно по-голъмо въздържане на печата и по-голъмо зачитане престижа на България и на българския народъ, защото струва ми се, че сме се срѣзали нейде и се познаваме. („Вѣрно!“ Нѣкои отъ народнитѣ представители ржкоплѣскаха.)

Г-да народни представители! Въ тронното слово е подчертано, че отношенията между насъ и Русия сѣ щастливи. И азъ се радвамъ отъ тая констатация, защото, както казахъ, азъ съмъ на тази политическа линия — за приятелство, подкрепано приятелство, съ държавитѣ отъ Осъта и съ Русия. Но тукъ азъ искамъ да направя една бележка на господа министритѣ и специално на г-на министра на външнитѣ работи. Казвамъ бележка, не укоръ и моля да се забележи тая дума — бележка, не укоръ. Г-нъ Лаврентиевъ, неотдавна пълномощенъ министъръ у насъ, бѣше смѣненъ. Естествено, той има свой замѣстникъ тукъ. Ние си задавахме въпроса: защо става тая смѣна? Най-сетне това е история. Г-нъ Антоновъ сѣщо бѣше смѣненъ. Естествено, трѣбваше да се изпрати неговъ замѣстникъ. Изпрати се г-нъ Стаменовъ, младъ човѣкъ, новоначинаещъ човѣкъ, обаче обществено неизвестенъ. За г-нъ Стаменовъ чувамъ само добри отзиви. Но Москва днесъ е единъ отъ най-важнитѣ дипломатически постове. Тамъ е Фонъ Шуленбургъ, германски представителъ; тамъ е г-нъ Крипсч, английски парламентаренъ деятелъ; тамъ е Миланъ Гавриловичъ, единъ опитенъ сръбски дипломатъ и шефъ на една отъ силнитѣ партии въ Бѣлградъ; тамъ е най-сетне и г-нъ Гафенку. Както виждате, обществено голѣми и подчертани фигури. Тѣ не отиватъ да заематъ само единъ опраздненъ постъ. И единъ нашъ дипломатъ, отъ какъвто и да е рангъ, не отива само да заеме единъ опраздненъ постъ. Като имате това предвидъ, българското общество ѣ шокираше, недоумяваше защо единъ съвършено младъ и непознатъ човѣкъ заема единъ отъ най-голъмитѣ и най-важнитѣ дипломатически постове. Азъ зная какво възражение ще ми се направи тукъ — той има добра школа. Вѣрно е, че той има добра школа, отлична школа, бихъ казалъ, защото иде отъ свитата на Негово Величество Царя, но не е известенъ — тамъ е всичката работа; кредитъ нѣма — въпросътъ е въ това. Азъ казвамъ, правя тая бележка, не укоръ, да не се разбере, че азъ искамъ да подценя или да убия куража въ този младъ човѣкъ, но азъ имамъ предвидъ интереситѣ на страната и моментитѣ, които живѣемъ. Или ще ми се направи друго възражение: какво да правимъ, Външното министерство е обединѣло. Тамъ е обиятиъ нашъ грѣхъ, на всички ни, че не се постараме, и тѣ (Сочи министритѣ), и други преди тѣхъ, да създадемъ набелязани, издигнати фигури, които да изпълняватъ достойно своитѣ задължения. Не че нашитѣ дипломати сѣ, така, недостойни или безъ качества, но все пакъ не сѣ крупни фигури. Ние не създадохме крупни фигури. Този грѣхъ не го вписвамъ въ тѣхна (Сочи министритѣ) вина. Този грѣхъ азъ го приписвамъ на всички ни.

Г-да народни представители! Дотукъ азъ мога да приключа моитѣ разсѣждения по външната политика на България. Искамъ сега да се върна на вътрешната ни политика.

Управлението. Всички сме съгласни, че живѣемъ крайно неспокойни и крайно сѣдбоносни времена. България прилично е спокойна. Ние приличаме на тихо море, но и при тихо море избухватъ морски бури. Народътъ е угриженъ, както казахъ, за сѣдбата си, за препитанието си, за държавата си; народътъ е мѣдъръ, той чувствува сѣдбоноснитѣ отговорни дни, които живѣе България, и търпи. Но ставатъ работи, които не сѣ редни, които трѣбва да бъдатъ изправени. И азъ ще започна най-напредъ съ въпроса за прехраната и снабдяването.

Отъ единъ месецъ, или месецъ и половина, управлението взема похвални мѣрки да ни приспособи къмъ единъ режимъ, какъвто се налага отъ военното време, но резултатитѣ, даннитѣ, които сѣ налице, даватъ едно указание за безпомощност и, дори бихъ казалъ, за несръчностъ, за липса на организаторски похвати. Наредби следъ наредби сѣ ежедневно съществуватъ само; днесъ излизатъ, утре се измѣнятъ или се видоизмѣнятъ. Гражданството се обърка, чисто и просто. При тия опънати нерви — а нѣма нищо по-естествено отъ това, че всички ние сме сѣ опънати нерви; защото времето е такова — такива работи, колкото да е човѣшко да се грѣши, не бива да ставатъ. Трѣбва да се взематъ всички сериозни мѣрки и трѣбва да се проявятъ тукъ нашитѣ организаторски способности, колкото и да не можемъ да ги сравняваме, напиримѣръ, съ германскитѣ. Но азъ, г-да, повдигамъ този въпросъ за друго. Преди всичко, г-да народни представители, ние трѣбва да организираме въ една стройна система — азъ не знамъ, дали Дирекцията за гражданската мобилизация при тая голѣма задача, която има, да се грижи за армията, ще може да се справи съ цѣлостната проблема за продоволствието и издрѣжката на цѣлия народъ — ще трѣбва да се справимъ и да разрешимъ поне за себе си въпроситѣ, които се налагатъ — въпросътъ за рационализирането на издрѣжката, въпросътъ за рационализирането на прехраната. Ние трѣбва да свикнемъ съ мисълта, че ще дойдатъ, може би, тежки дни. Не се знае войната кога ще свърши. Ако тя се свършила лесно, бързо — слава на Бога! Ние ще се готвимъ за зима, пъкъ ако дойде пролѣтъ или лѣто — ще словословимъ Бога. Но да се готвимъ и да очакваме това, което е по-страшно и което може да бѣде сѣдбоносно за насъ.

Да се организира продоволствието на армията, да се засилатъ грижитѣ за децата. Азъ нарочно споменавамъ грижитѣ за децата, защото спокойна майката — спокойно е семейството, спокойно семейството — спокоенъ е народътъ. Навсѣкѣде въ такива критични времена се взематъ подобни грижи, организирани въ система: рационализиране на прехраната, продоволствие на армията, защита на децата. Г-нъ министърътъ на търговията е предприелъ вече мѣрки за това. Азъ бихъ го помолилъ да ми съобщи сега, или кога то намѣри за нужно, дали има достатъчно сръдства и достатъчно хора, за да се засили функционирането на апарата за продоволствие и разпредѣление, защото времето бърза и хвърчи. Ние малко закъснѣхме. Закъснѣхме затова, защото се надѣвахме и вѣрвахме, че събитията ще се развиватъ другояче, а тѣ се развили не тъй, както ние предполагахме.

Г-да народни представители! Азъ минавамъ на другъ единъ боленъ въпросъ. Режимитѣ, които ние имаме отъ нѣколко години насамъ, не сѣ чужди на пороцитѣ на миналото. Азъ ще ви дамъ само нѣколко примѣри. Азъ навещавамъ тѣзи примѣри не за да обвинявамъ нѣкого — азъ вѣрвамъ въ честността и почеността на всички васъ съ много малки изключения — но ставатъ работи, които опорочаватъ режима, които опорочаватъ системата, и въ това време на опънати нерви могатъ да иматъ опасни послѣдствия. Ето, г-да, само нѣколко такива случаи — нека да ги наречемъ съ истинското имъ наименование — на корупция.

Г-да народни представители! Държавата е контрактурвала за 2-3 милиона лева ризици за патрони. Това предприятие се възлага на фирмата Пуканичаровъ — не знаемъ, дали ви е известна.

Обаждатъ се: Известна ние е!

Александъръ Ц. Цанковъ: Известна е на васъ, известна е и на менъ. — Първата пратка се оказала дефектна. Г-нъ Пуканичаровъ успѣва да получи разрешение за признаване на ризицитѣ и ги признае въ Гърция. Въ Гърция, обаче, успѣлъ да ги продаде два-три пѣти по-скѣпо, отколкото е контрактната цена на нормалнитѣ ризици въ България. Види се, насърденъ отъ тия добри печалби, г-нъ Пуканичаровъ на нѣколко пѣти, систематически, започва да доставя все дефектни ризици и винаги успѣва да получи разрешение за изнасянето имъ. Изнасялъ ги е въ Гърция и успѣлъ, разбира се, да ги осребри за една почтена сума отъ 53.700 долара, което прави 5370.000 л. При 2.900.000 л., стойността имъ тукъ, той печели една разлика отъ 2-3 милиона лева. Но не е достатъчно това на г-нъ Пуканичаровъ. Той декларира предъ Българската народна банка, че е получилъ срещу тия доставки само 16.130 долара. Пита се: къде е разликата до 53.700 долара? Полицията, по нареждане на Българската народна банка, започва да дири разликата. Намира я въ ризици лица. Въ г-нъ Стоитѣ

Стефановъ намира чекъ под № 48695, на стойност 5.000 долара, издаденъ отъ нѣкакво си предприятие, което е предприятие на г-нъ Пуканичаровъ. Г-нъ Стоилъ Стефановъ е персона грата не, а персона гратисима въ Министерството на земедѣлието. Не знамъ, дали той нѣма нѣкоя длъжностъ и въ земедѣлскитѣ задруги — дали и тамъ не е нѣкаквъ деятелъ.

Друга доставка за серуми, въ която е пакъ г-нъ Пуканичаровъ. Тамъ пкъ се нареждатъ приемателни комисии, за да минатъ работитѣ по-леко.

Най-сетне, трета доставка, която тревожи менъ, а сигурно тревожи и васъ — доставката на 5.000 тона жельзо, контракувано отъ Русия, уговорено по 11 л. килограмъ. Въ Германия — може би да грѣша, които познаватъ работитѣ, ще ме коригиратъ — килограмъ жельзо струва 8-20 л. Азъ приемамъ, че нѣе трѣбва да извършимъ нѣкои доставки отъ Русия, и Русия иска да купи нѣщо отъ насъ; че ще трѣбва най-сетне да платимъ малко по-скѣпо за жельзото, шомъ Русия ще купи нѣщо отъ насъ по-скѣпо, което иначе бихме го продали по-евтино — става единъ видъ компенсация. Но не е тамъ работата. Отъ 11 л. предлагано жельзото, то се уговаря на 13 л. и на 14-50 л. Пита се: разликата къде отива? Ако ви релевирамъ този фактъ, то е защото го зная отъ сериозни хора и никого не бихъ си позволилъ това, ако не бѣхъ сигуренъ въ него, защото ще се компрометирамъ, ще изложа и самъ себе си. Научихъ, че доставчицитѣ по тая сдѣлка сж единъ бившъ народенъ представителъ и единъ господинъ, който донеотдавна, допреди 1-2 години, е ималъ съдружнически предприемачески връзки съ единъ отъ сегашнитѣ министри. Това още нищо не говори, разбира се. Но тази случайност дава основание — кажете го на злитѣ езици — да се правятъ различни тълкувания.

Ето, г-да, виждате тия два случая — за щастие, че не сж повече, — които сж достатъчно крупни и характерни, за да лепнатъ дѣмга на единъ режимъ, който, казахъ, азъ не го очакствамъ, не му давамъ квалификацията на непорядъченъ. Но, така или иначе, тия факти говорятъ, че тая система не е чужда на ония пороци, които въ миналото възбуждаха негодувание, които компрометираха и партии, които компрометираха, ако щете, и Парламентъ, и правителство.

Председателстващъ Никола Захариевъ (Звъни) Свършвайте, г-нѣ Цанковъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Свършвамъ. Г-да народни представители! Когато отидете да правите бележка на чиновничитѣ за нередни работи, веднага ви казватъ: вие критикувате, вие сте противъ системата и противъ новия редъ. Когато искате да излѣзете въ печата — тамъ имате цензура и полиция: не, не бива да се изнасятъ такива факти, не защото, казватъ тѣ, ще се компрометира властятъ, а защото се тревожи обществото. А обществото се тревожи много повече отъ неprovedренитѣ слухове и легенди, които се създаватъ около тия факти.

Става дума за цензурата. Г-да народни представители! И азъ имамъ едно оплакване отъ цензурата. Следъ инцидента, който стана тукъ на 15 т. м., когато г-нѣ председателстващиятъ не ми даде думата за лично обяснение, тълкувайки по свое усмотрение, както той разбира правилника, азъ подадохъ едно писмо-протестъ на 16 т. м. въ 9 ч. сутринята до г-на председателя на Народното събрание, за да протестирамъ за това тълкувание на правилника. Г-нѣ председателътъ ми отговори, че той се е обяснилъ съ своя помощникъ и че азъ, ако обичамъ, мога да взема думата и да се изясня при второто четене на законопроекта за защита на нацията. Пратихъ писмото, защото съмъ обществено засегнатъ, на в. „Слово“. Цензурата даде шаблонния отговоръ: не може да се тревожи обществото, това писмо не може да бѣде публикувано, и го върна. Азъ го имамъ тукъ, ако щете мога да ви го прочета.

Г-да народни представители! Понеже дебатитѣ по тронното слово засѣгатъ цѣлата политика на управлението, цѣлото управление, ползувамъ се отъ случая да протестирамъ и да изоблича онѣзи, които се опитаха да шантажиратъ съ моето име. Азъ не искахъ думата за лично обяснение съ Дени Костовъ — тукъ ли е господинътъ, не го виждамъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Александъръ Ц. Цанковъ: Азъ тази честъ на г-нѣ Дени Костовъ не мога да направя, защото той е осѣденъ съ присѣди — имамъ присѣдитѣ тукъ — за рушветъ и е лишенъ

отъ права. По избирателния законъ той не може да бѣде народенъ представителъ — справете се съ избирателния законъ. Азъ бѣхъ председателъ на Чиновническото дружество и поради факта, че то имало нѣкакви смѣтки съ държавата, не мога да бѣда народенъ представителъ и азъ си дадохъ оставката. Г-нѣ Дени Костовъ е осѣжданъ.

Дени Костовъ: Азъ съмъ тукъ, г-нѣ провокаторе, и нѣма да Ви позволя да провокирате мене и Народното събрание.

Александъръ Ц. Цанковъ: Присѣдитѣ сж тукъ. (Показва ги)

Дени Костовъ: Нѣма да Ви позволя, г-нѣ масоне, да говорите предъ българския народъ и българския Парламентъ. На твоята провокация нѣма да отговоря.

Тодоръ Кожухаровъ: Ти ще отговаряшъ, имашъ присѣди, господине! Ти си рецидивистъ.

Дени Костовъ: Ти ще отговаряшъ предъ сѣда, г-нѣ Кожухаровъ! Агентъ на еврейския капиталъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Звъни)

Дени Костовъ: Агентъ на чифутския капиталъ! В. „Слово“ се издава съ чифутски пари.

Тодоръ Кожухаровъ: Присѣдитѣ сж тукъ.

Дени Костовъ: Провокаторъ, агентъ на чифутски капиталъ!

Председателстващъ Никола Захариевъ: Моля Ви, г-нѣ Костовъ! Моля Ви, г-нѣ Кожухаровъ!

Дени Костовъ: Нѣма да позволя да ме провокирате.

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Непрекъснато звъни)

Тодоръ Кожухаровъ: Ти си доленъ провокаторъ!

Дени Костовъ: В. „Слово“ се издава съ паритѣ на Жакъ Асеовъ — на евренна Жакъ Асеовъ, съ неговитѣ пари издавашъ в. „Слово“.

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Моля ви се, г-да! Правя ви бележка, г-нѣ Кожухаровъ и г-нѣ Костовъ!

Тодоръ Кожухаровъ: Доленъ провокаторъ сте Вие!

Дени Костовъ: Подлецъ и чифутски агентъ! На Жакъ Асеовъ си агентъ ти!

Тодоръ Кожухаровъ: Ти си полицейски провокаторъ!

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Непрекъснато звъни)

Дени Костовъ: Ще ти кажа азъ на тебе, ще те пратя въ Палестина.

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Азъ направихъ нѣколко пѣти бележки. Моля ви се, г-да, какво е това!

Тодоръ Кожухаровъ: Полицейски провокаторъ!

Дени Костовъ: Въ Палестина съ еврейтѣ заедно ще отидешъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-да народни представители! Въпрѣки нѣколкократнитѣ бележки, направени на г-нѣ Кожухаровъ и на г-нѣ Дени Костовъ, въпрѣки че не имъ дадохъ думата за лично обяснение, азъ имъ налагамъ второ наказание — изобличение, защото не пазятъ нито приличие, нито уважаватъ мѣстото, което иматъ. (Ръжкоплѣскания отъ нѣкои народни представители)

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-да народни представители! Азъ не искахъ думата, за да се обяснявамъ съ г-нѣ Дени Костовъ. Азъ искамъ въ неговото лице да изоблича анонимното безчестие.

Дени Костовъ: Г-не председателю! Провокира ме.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-нъ Цанковъ! Недейте влиза въ споръ. Говорете по предмета.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-да народни представители! Къде е шантажътъ тукъ съ мене? Разисква се законътъ за защита на нацията. Г-нъ Логофетовъ! Започва ли моето писмо до Васъ съ това, че азъ по начало съмъ за единъ законъ за защита на българската нация срещу елементи расово чужди ней? Има свидетели тукъ, на които казахъ, че ако се гласува поименно, моля нѣкои отъ народнитѣ представители да ме повикатъ, за да дамъ гласа си. Азъ не обгамъ отъ убежденията си — съ това започва моето писмо до г-на председателя.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-нъ Цанковъ! Извинете. Азъ председателствахъ това Събрание. Азъ не Ви дадохъ думата и по мое решение, и по решението абсолютно на всички присѣстващи народни представители — цѣлиятъ Парламентъ гласува това.

Александъръ Ц. Цанковъ: Продължавамъ. — Г-да народни представители! Но пита се, дали този законопроектъ бѣше едно належашо мѣроприятие. Добре. Решили сте, намѣрили сте за належашо да внесете този законопроектъ. Не биваше ли да се спестятъ нѣкои отъ разискванията и отъ говоренията тукъ, които уронваха даже и престижа на Народното събрание? Нищо, и това най-после е история. Шантажира се друго: да видимъ сега дали ще гласува Цанковъ този законопроектъ. Ако гласува законопроектъ, ще се докарва на германцитѣ, ако не го гласува, значи, еврейтѣ сж му платили отъ тия 15 милиона лева, които тѣ сж събрали, за да подкупватъ и васъ, и мене.

Петъръ Савовъ: Г-нъ Цанковъ! На тия, които направиха опозиция — на тѣхъ да се сърдишъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Азъ си казахъ думата. Моитѣ политически убеждения не сж отъ любоугодничество, тѣ сж отъ разбиране. Тамъ, където сж интереситѣ на България, на българския народъ, на отечеството ми — тамъ съмъ азъ. Но г-нъ Дени Костовъ мене ме праща въ Палестина. Не, г-нъ Костовъ, ти си излѣзълъ отъ затвора и въ затвора ще отидешъ!

Дени Костовъ: Ще вземешъ автомобиля на Жакъ Асеновъ и ще отидешъ въ Палестина — това ти казахъ, чифутски агентъ, и ще го повтори.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-да народни представители! Упълномощавамъ цѣлия Парламентъ — ето и правителството е тукъ — да издири всичкитѣ ми смѣтки и ако се установи, че имамъ една стотинка еврейска, смажете, унищожете тоя Цанковъ. Но мене нѣма да ме намѣрите тамъ.

Г-да народни представители! Азъ зная, че нѣма да затвора устата на клеветниците и шантажиститѣ. Докато съмъ живъ ще смущавамъ тъмнитѣ съвѣсти, продажнитѣ елементи и чуждитѣ агенти.

Дени Костовъ: По-тъмна съвѣстъ отъ твоята има ли, бе!

Александъръ Ц. Цанковъ: За моето масонство. Г-нъ Дени Костовъ искаше да се освѣтли, азъ като бившъ масонъ да му дамъ нѣкои обяснения за характера на масонската организация. И това е единъ шантажъ. Азъ съмъ бившъ масонъ — заявявамъ го. Но отъ 1923 г. — тукъ има и бивши, и настоящи масони (Смѣхъ) — азъ не съмъ стѣпилъ въ масонска ложа. Ако Дени Костовъ искаше да се ориентира действително за характера на масонскитѣ ложи, защо Вие, г-не, не се отнесохте до г-на министра на вътрешнитѣ работи, който преди 4 или 5 години е билъ членъ на масонска ложа? Защо не се отнесохте до г-на министъръ-председателя, който бѣше членъ на една отъ най-големитѣ масонски ложи въ Европа „Фридрихъ Велики“?

Председателстващъ Никола Захариевъ: (Звънъ)

Александъръ Ц. Цанковъ: Защо не се отнесохте до г-на министра на външнитѣ работи, който бѣше членъ на сжщата ложа?

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-нъ Цанковъ! Азъ Ви дадохъ 15 минути, като се възползувахъ отъ правилника, смѣтайки, че ще завършите речта си. Не Ви давамъ нито секунда повече.

Д-ръ Петъръ Шишковъ: Това не е отговоръ на тронното слово.

Александъръ Ц. Цанковъ: Но, г-не, да си билъ масонъ не е клевета. Масонскитѣ организации се разтуриха като вредни за държавата — така ги признаха и ги разтуриха. И азъ да съмъ на онова мѣсто (Сочи министерската маса) макаръ и масонъ, ще ги разтуря, но шантажъ нѣма да правя съ никого, както се опитаха тукъ да правятъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Привършете.

Александъръ Ц. Цанковъ: Привършвамъ, г-да народни представители. — Г-нъ Захариевъ, моята сждба е такава, че когато азъ говоря, все Вие сте председател. (Общъ смѣхъ)

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-нъ Цанковъ, то е частие за Васъ. (Смѣхъ)

Александъръ Ц. Цанковъ: Благодаримъ. (Смѣхъ)

Велизаръ Багаровъ: Късметъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Всички оратори преди менъ говориха повече отъ часъ и половина. Азъ нѣма да злоупотрѣбавамъ съ времето. Не съмъ правилъ въпросъ, че други сж говорили повече отъ менъ. Имамъ още 20 минути. Мисля, че тѣ ще ми артисатъ даже.

Г-да народни представители! Азъ приключвамъ по този въпросъ и минавамъ пакъ на тронното слово.

Въ миналото въ Народното събрание се водѣха упорити и разгорещени спорове и дебати по въпроса: е ли бюджетътъ на едно правителство искренъ или не е искренъ; ще свърши ли съ дефицитъ или ще бѣде уравновесенъ? Азъ сега, при това състояние на нѣщата, намирамъ такива спорове за малко схоластически. Какъ ще свърши бюджетътъ, това ще покаже времето. Бюджетътъ е отражение на една политика и на задачитѣ, които си поставя тази политика. За менъ бюджетътъ има само това значение: доколко той дава възможностъ на управлението да разреши задачитѣ на своята политика. Бюджетитѣ ще свършватъ съ дефицити при обедняването на народъ и държава, каквото щемъ да правимъ и каквито и да сж способноститѣ на г-нъ Божилова и на всѣки другъ, който би седналъ на неговото мѣсто. Това ще бѣде така, и никой не може да прави капиталъ отъ него и да критикува властта, че бюджетитѣ щѣлъ да свърши не знамъ какъ си. Вземете бюджетитѣ на всички воюващи и невоюващи държави. И тѣ свършватъ все съ дефицити. И не само съ дефицити, но се сключватъ и колосални заеми.

Моята мисль е другаде: дали ние, г-да народни представители, не можемъ да се приспособимъ и да се вмѣстимъ въ тази голѣма стопанска и политическа формация, която се създава въ Европа? Азъ виждамъ реорганизацията на свѣта и на Европа. Европа ще бѣде подъ режима, подъ влиянието на Осъта и на Москва. Азия въ голѣма частъ ще бѣде подъ режима на Русия и Япония. Англия и Америка, или така нареченитѣ англосаксонски държави ще иматъ подъ свое влияние дветѣ половини на Америка. Така за мене се разграничаватъ новитѣ форми на и новото разпредѣление на свѣтовнитѣ богатства и на свѣтовнитѣ пространства. За насъ, малкитѣ, за Югоизточна Европа се слага въпросътъ: какъ ние ще се вмѣстимъ полезно за насъ въ тая формация, която се създава въ Централна Европа? И за нея азъ искамъ да кажа нѣколко думи.

Цѣла Югоизточна Европа — Словакия, Унгария, Сърбия-Югославия, България, Румѣния, Гърция, едно пространство отъ 690.000 кв. километра съ 61 милиона човѣка — гравитира и е придадена къмъ орбитата на Централна Европа. Тамъ ние ще се вмѣстимъ и тамъ трѣбва да се вмѣстимъ. Но азъ чувамъ тревожнитѣ сигнали, които се надаватъ отъ нѣкои: какво става съ нашата независимостъ? Е добре, ние ще бждемъ принудени да се вмѣстимъ тамъ, но на какви начала? Нѣма ли да бждемъ чисто и просто роби? Нѣма ли да жертвуваме нашитѣ голѣми интереси? Разбира се, че ние можемъ да пострадаме, ако не съумѣемъ да се вмѣстимъ, да се придадемъ така, както го изискватъ нашитѣ интереси. Мене не ме е страхъ отъ нѣкакво си завоюване. Едно време имаше единъ споръ: къде сж нашитѣ пазари — на Изтокъ или на Западъ. При една стопанска структура на екстензивно земедѣлие нашитѣ пазари бѣха на Изтокъ, въ Египетъ, въ Гърция, въ грѣцкитѣ острови. При една стопанска структура на интензивно земедѣлие и при зачатки на развиваща се индустрия, нашитѣ пазари и нашитѣ интереси сж вече въ Централна Европа. И фактически тѣ сж тамъ. Нѣкои тукъ изказватъ опасение: ами че ние не се ли поставяме въ стопанска зависимостъ, като цѣлиятъ нашъ износъ е насоченъ само и единствено къмъ Германия? Нѣма такава опасностъ. Никой не ни прѣчи да насочимъ нашия стопански износъ другаде, но нашиятъ

износь, стопанският живот върви по свои закони, и който се опита изкуствено да ги отбие, може да напакости на отечеството. Какво представлява цѣлата външна търговия на Югоизточна Европа, така както ви я очертахъ? 45 до 49% отъ цѣлия износъ на Югоизточна Европа е за Германия. 45 до 50% отъ цѣлия вносъ на Югоизточна Европа е отъ Германия. Нашиятъ износъ за Германия представлява само 2% отъ цѣлия германски вносъ — г-нъ Сирко Станчевъ го пресмѣтна на 1%, азъ го смѣтамъ на 2%.

Сирко Станчевъ: 1% и нищо.

Александъръ Ц. Цанковъ: Може би сте правъ, но споредъ мене е 2%. Германцитѣ, ми се струва, че си правятъ илюзия, че ще могатъ своитѣ нужди отъ земеделски продукти, за 4 милиарда марки, да ги задоволятъ отъ Югоизточна Европа.

Какво ще стане съ нашата индустрия? Нашата индустрия ще си съществува. Тя е намъ скѣпа и ние нѣма да я оставимъ, но паразитна индустрия, индустрия, неотговаряща на нашата структура, неработеща за народната ни отбрана, която обременява само държавата, която кѣне само за смѣтка на консуматора, безъ да е полезна за нашето народно стопанство, такава индустрия ще бѣде жертвувана, но оная, която не е въ такова състояние, ще бѣде защитена.

Г-да народни представители! Играта е другаде. Азъ четохъ единъ позивъ, издаденъ отъ работническата, комунистическата партия, въ който се бие тревога. Той бѣше напечатанъ на циклостилъ и се разпространяваше изъ крайнитѣ квартали: Внимание! Германия закупува и изнася всички продукти! Нѣма масло, нѣма сирене, нѣма нищо, всичко отива за Германия!

Ангелъ Сивиновъ: Една допакостена демагогия.

Александъръ Ц. Цанковъ: Нашиятъ износъ за Германия е миниатюрень, малъкъ и незначителень. Но защо се пише това? За да се отровятъ отношенията, за да се запечати въ съзнанието на нашия народъ: грабятъ те свои, граби те и чужденецъ. Внимавай!

Нищо подобно нѣма. Тамъ кждето сѣ нашитѣ интереси, тамъ ще изнасяме.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Свършвайте.

Александъръ Ц. Цанковъ: Свършвамъ подиръ малко.

Г-да народни представители! И друга една спекула се прави, която е вече не по-малко опасна — съ отношенията между Германия и Русия, и се прави опитъ на тая база, ако може, да се раздвои българскиятъ народъ. Ония, които смѣтатъ, че интереситѣ на Русия и на други нѣкои държави съ Германия не вървятъ заедно, азъ мисля, че грѣшатъ. Неотдавна излъзоха въ руски преводъ мемоаритѣ на Бисмаркъ. Руската съветска преса ги посрещна, да кажа съ възторгъ, може да е много казано, но въ всѣки случай съ голѣмо задоволство, и направи голѣми коментари върху тия мемоари, посочвайки политиката на Бисмаркъ къмъ Русия.

Г-да народни представители! И азъ ще си позволя да цитирамъ мнението на Бисмаркъ за неговата политика, за отношенията на Германия къмъ Русия, за да направя съответни изводи.

Въ едно писмо отъ 15 феврурий 1877 г. Бисмаркъ пише на графъ Шуваловъ: „Азъ ще остана вѣренъ на политиката и на традицията, която ме ръководи отъ 25 години насамъ. Цѣло столѣтие дветѣ държави нѣмаха и ни най-малки поводи за враждебностъ. Германскитѣ и рускитѣ интереси не се кръстосватъ никжде. Тѣ се допиратъ, може би, но тѣ не се кръстосватъ. Вземете историята, за да видите, че нито Германия е прѣчила на Русия, нито Русия е прѣчила на Германия“.

Да. Когато съществуваше Австро-Унгария имаше нѣкои трения. Днесъ Австро-Унгария не съществува вече. Бисмаркъ обедини нѣмската държава. Хитлеръ довърши неговото дѣло — обедини цѣлия нѣмски народъ. И Хитлеръ казва за Русия въ своята речъ отъ 6 октомврий т. г. въ Райхстага: „Дветѣ държави сѣ били най-щастливи, когато сѣ живѣли въ взаимно приятелство“. Не си правете илюзия, че дветѣ държави ще отидатъ въ разрѣзъ, въ противоречие на своитѣ интереси. Наивностъ, и пакостна наивностъ е отъ страна на оная, който спекулира съ единъ разрѣзъ между тия две държави и който прави нѣкаква смѣтка, че ние можемъ да си играемъ съ едната или съ другата държава.

Нѣкой народень представителъ: Много вѣрно.

Александъръ Ц. Цанковъ: Но прави се друга спекула: Германия ще се изтощи, въ края на краищата тя ще падне и тогава болшевизмътъ ще залѣе свѣта! Една отъ дветѣ системи ако падне, неминуемо ще повлѣче всички. Тия две системи, макаръ да не се покриватъ досущъ, сѣ нови. Тѣ сѣ свързани. Това е новото. Грѣбнакътъ, облякътъ на Европа, на Централна Европа поне, е Германия. Тя е, която дава тонъ и обликъ на Европа въобще. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскавъ) Резултатитѣ, ако, не дай, Боже, падне една отъ тия системи, ще бждатъ тия на 30-годишната война: озвѣряване, обедняване, мизерия, загиване на цѣлата култура, на човѣшката цивилизация. Недейте да спекулирате съ тия вражди, защото тѣ не ползуватъ, но сигурно вредятъ на България.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни)

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-да народни представители! Свършвамъ. Повтарямъ до досада наистина, че България живѣе тежко и сѣдбоносно време. Предстои решаване на въпроси за цѣло столѣтие, решаване на въпроси да бжде или да не бжде нѣкоя държава, въ това число може би и България. Такова важно и сѣдбоносно е времето, въ което живѣемъ. И все пакъ азъ се спирамъ на тая моя мисль, която повтарямъ до досада и съ която досаждамъ самъ на себе си, защото гласътъ ми остава гласъ въпийющъ въ пустиня: народно единство, народно обединение! Дайте да се обединимъ! Кой ще ни обедини? Какво се прави, за да се обединимъ? Тая система, този режимъ, извинете, не ни обединява. Народътъ, държавата трѣбва да получатъ това, което имъ прилича, което имъ подобава, което имъ се налага отъ времето, отъ събитията.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ.

Никола Василевъ: Дайте малко отидихъ.

Ангелъ Сивиновъ: Петъ минути отидихъ дайте.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Давамъ десетъ минути отидихъ.

(Следъ отидиха)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ.

Д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Право е, че въ тѣзи времена по-добре е да оставимъ дѣлата да говорятъ, отколкото да мислимъ. Но все пакъ и мълчанието ражда смущение, тъмнина, която е лошъ съветникъ на човѣка. Народното представителство има всичкото основание, и, бихъ казалъ, дългъ, при разискванията по отговора на царското слово да каже своята дума по голѣмитѣ линии на стопанската, външната и вътрешната политика на страната. Тѣзи дебати сѣ може би единъ отъ най-сѣщественихъ, които даватъ тонъ и линия на общата политика на правителството. Тѣ създаватъ онака генерална линия, която народното представителство е избрало и следва. Народното представителство дава подкрепата си на правителството. Безъ тая подкрепа правителството е въ невъзможностъ да предприеме каквато и да е стѣпка. При отговора на царското слово трѣбва да се изчерпятъ всички дебати по общитѣ насоки на правителствената политика, за да може работата на Камарата при отделнитѣ закони да върви лесно, всѣки ораторъ да се спира на специалнитѣ въпроси, които се засѣгатъ отъ респективния законъ, а не по всѣки отделень законъ да дебатираме общо по политиката на правителството.

Почитаеми г-да народни представители! Азъ искамъ да направя отначало нѣкои бележки по стопанската политика на правителството. Не може да не се направи една констатация: че ние сме живѣли 20 години следвоенно време и почваме да живѣемъ предвоенно такова. Или, съ други думи: нашиятъ стопански животъ се е развивалъ и продължава да се развива подъ егидата на едно ненормално време.

Г-да народни представители! Известно ви е на всички, че става трансформация на стопанскитѣ системи. Политическиятъ и стопанскиятъ либерализъмъ умира, за да дойде на негово мѣсто политическото и стопанско ръководство на държавата. Свободата на личността, свободата на тър-

говията, свободата на всякаква стопанска и политическа дейност вече сж замѣнени съ намѣсата на държавата, съ контролата на държавата, съ напѣтствието на държавата. А това, което става гъ голѣмитѣ страни, у голѣмитѣ народи, не може да не даде отражение и у насъ и то постепенно-посепенно го дава.

Ние вече навлизаме въ ерата, въ епохата, когато нашата държава постепенно почва да упражнява контрола въ всички области. Ние имаме вече външна търговия, която се извършва съ контингентирания, съ разрешения, които се даватъ при непосредствената контрола на държавата. Ние се намираме въ търговски отношения съ странитѣ-купувачки на нашитѣ произведения по силата на едно предварително уредено държавно ръководство. Нашитѣ отношения и стопански връзки съ голѣмитѣ държави се намиратъ винаги подъ режима на уговарянето между тѣхнитѣ правителства и нашето, между съответнитѣ държави и стопански органи. Значи, намираме се въ една епоха, която е коренно различна отъ онази, която бѣше по-рано. Заради това, г-да народни представители, често пъти се явяватъ ексцеси, които сж болезнени и които трѣбва да бждатъ констатирани, които трѣбва да бждатъ изтъквани. Още трансформирането на цѣлния стопански животъ у насъ не е станало, още каточели има едно смущение, защото държавата още не е посегнала и не е взела въ обсега си и малкитѣ прояви на нашия стопански животъ.

Г-да народни представители! Въ речта си по бюджета на държавата за 1940 г. изтъкнахъ, а сега повтарямъ и даже натѣртвамъ, че нашиятъ стопански животъ се развива при наличността на единъ слабъ, изтощенъ кредитъ. Кредитната система у насъ — вие всички сте констатирали това — се намира въ едно състояние на западналостъ. Не сж пдети никакви инициативи, за да може кредитораздаването да достигне до такива размѣри, щото да се почувствува, че на пазара има достатъченъ, изобиленъ кредитъ.

Г-да народни представители! Гръбнактѣ на кредитораздаването у насъ е Българската земеделска и кооперативна банка. Това е гордостта на нашата земеделска политика. Това е единъ институтъ, който заслужава голѣма адмирция и внимание не само отъ Народното събрание, но и отъ цѣла България, и отъ градъ и отъ село (Ржкоплѣския и гласове: „Вѣрно“).

Г-да народни представители! Деятелността на Българската земеделска и кооперативна банка трѣбва да бжде съгласувана съ нуждитѣ на българското село, за да може тя да отговори на своето истинско предназначение. Защото не трѣбва да изпускаме изъ предвидъ, че 80% отъ нашия народъ сж селяни, че никоя държавна политика, никоя реформа, на който и да е гениаленъ държавникъ не би могла да има успѣхъ, ако не се повдигне културното и стопанско ниво на българския селянинъ, на здравитѣ мишици на който се крепи бюджетътъ на държавата и нашиятъ активенъ търговски баласъ. (Ржкоплѣския)

Г-да народни представители! Земеделската банка не трѣбва да я схващаме като единъ кредитенъ институтъ, лишенъ съ свои агенти, отъ свои помагала. Около нея се движатъ многобройни земеделски кредитни кооперации, които живѣятъ, но живѣятъ единъ животъ недостатъчно грѣятъ отъ слънцето на държавата. (Ржкоплѣския) Съ усилията, които тѣ полагатъ, съ грижитѣ, които влагатъ, тѣ сж дали достатъчно доказателства, че тукъ-тамъ по малкитѣ къщишки на нашитѣ дребни села може да виси скромната табела на кредитната кооперация, която бавничко, но въ всѣки случай съ своитѣ минимални срѣдства пуска кръвъ въ слабитѣ жили на нашето земеделско стопанство.

Г-да народни представители! Азъ съмъ решително за подкрепянето на тия малки, дребни земеделски кредитни кооперации, които трѣбва да бждатъ засилени, трѣбва да бждатъ ободрени, освежени, за да могатъ, като агенти на Българската земеделска и кооперативна банка, да пускатъ своитѣ корени и въ най-затѣтенитѣ краища на нашата страна, и чрезъ своето дребно кредитиране да могатъ постепенно-посепенно да повдигнатъ стопанския животъ на селското домакинство, което, повдигнато и освежено, ще даде притокъ въ държавната хазна и ще съживи нашия търговски обмѣнъ. (Ржкоплѣския)

Г-да народни представители! Тѣзи земеделски кооперации иматъ свои съюзи — даже тукъ има народни представители, членувачи въ тѣхъ — които водятъ непосилна борба, за да дадатъ тласкъ за съживяването на нашето селско стопанство. Заради това тѣхнитѣ усилия трѣбва да бждатъ подкрепени отъ цѣлния Парламентъ и отъ правителството, за да може най-после земеделското производство у насъ да получи онзи тласкъ, който тѣ искатъ да му дадатъ.

Г-да народни представители! Позволете ми да прибѣгна пакъ къмъ една банална статистика. Установено е, че въ нашето земеделско производство има много слаби стопански единици. Малкитѣ земеделски стопанства у насъ, които иматъ по-малко отъ 50 декара — а тѣ сж 70% — сами по отдѣлно не могатъ да интензифициратъ земеделското си производство, да се приспособятъ къмъ новитѣ изисквания, които днешното време налага, не могатъ да предприематъ както хоризонтална, така и вертикална трансформация на земеделското си производство. Тѣ сж въ абсолютна невъзможностъ да сторятъ това, и ние трѣбва да отидемъ или къмъ капитализирането на нашето земеделско производство, или къмъ кооперирането на дребнитѣ земеделски стопанства. И заради това, г-да народни представители, азъ казахъ въ своята речъ по бюджета на държавата за 1940 г., повтарямъ и сега: предъ насъ е поставена императивно повелята да отидемъ къмъ кооперативното обработване на земята. (Ржкоплѣския) Тамъ, където отдѣлнитѣ стопански единици не сж въ състояние сами да отговорятъ на нуждитѣ на времето, не може да имъ се помогне по никакъвъ другъ начинъ, освенъ като бждатъ събрани, организирани, кредитирани, за да дойдатъ до тоя стадий на производство, който ще гарантира максимумъ добивъ отъ тѣхнитѣ имоти.

Е добре, щомъ като това сж нужди крещящи, нужди императивни, азъ бихъ казалъ, че въ това направление ние всички трѣбва да положимъ усилия, за да може да се влѣе кръвъ въ слабата снага на българското село и да се създаде единъ циркуляционенъ процесъ, който ще бжде много по-голѣмъ, много по-силенъ и съ много по-голѣми резултати.

Г-да народни представители! Това е извънредно благодатна тема, която би могла да се развие въ много голѣми подробности, но предвидъ на това, че проблемитѣ, които ще засегна, сж многобройни, азъ ще я отмина, за да обърна вашето гъимание и на вторъ важенъ фактъ въ нашия кредитенъ животъ. Това е Българската ипотечарна банка. Тя бѣше създадена преди 12 години съ целъ да служи на мелиоративния кредитъ, за да може чрезъ нея да бждатъ задоволени крещящитѣ нужди отъ мелиоративенъ ипотеченъ кредитъ. Днесъ, обаче, ние сме длъжни да констатираме, че тя е слаба. Тя не развива дейтелностъ, която да отговаря на нуждитѣ на времето, а се намира въ едно състояние на вегетирание, въ едно състояние, което не може да оправдае даже нейното съществуване при наличността на монополното и стопанско предназначение. За 12 години тя е раздала около половинъ милиардъ лева заеми. Общински заеми е раздала около 100 милиона лева. Заеми за мелиорации не е раздала никакъ, а нейното предназначение, г-да народни представители, бѣше именно това, да служи на мелиоративния кредитъ. Тогава, когато нашата страна се нуждае извънредно много отъ ипотеченъ кредитъ; тогава, когато, ако отидете въ тая банка, не можете да получите по-голѣмъ заемъ отъ 500.000 л., защото по-голѣми заеми тя не отпуска; тогава, когато нуждитѣ отъ ипотеченъ кредитъ сж голѣми, грамадни и оставатъ неудовлетворени, по простата причина, че оборотниятъ капиталъ на банката е извънредно малъкъ, поради липса на срѣдства, които да раздава, тя живѣе единъ животъ, който не може да бжде оправданъ, който не може да бжде одобренъ, не може да бжде акцептиранъ отъ насъ.

Ето защо азъ намирамъ, че Ипотечарната банка трѣбва да бжде съживена, като срѣдствата ѝ бждатъ увеличени, за да може тя да отговори на извънредно голѣмата нужда отъ ипотеченъ кредитъ, който днесъ се шири въ страната. При това, г-да народни представители, може да се направи една икономия. Ипотечарната банка съществува като автономно учреждение, когато нейното ръководство е абсолютно въ ръцетѣ на управителното тѣло на Земеделската банка. Ако тя се управлява отъ администраторитѣ и директоритѣ на Земеделската банка, не остава освенъ да я направимъ отдѣлъ на Земеделската банка, за да се икономисатъ извънредно много разности, които се трупатъ на нея, за да може да отговори тя по-добре на своето предназначение. Нека се слѣе тя съ единъ голѣмъ кредитенъ институтъ, какъвто е Земеделската банка. Или пъкъ, ако това не стане, то въ нейното ръководство трѣбва да се турятъ хора свободни, които да не бждатъ ангажирани и на едното, и на другото мѣсто, за да могатъ да ѝ дадатъ импулсъ, за да могатъ да я развиятъ, та да отговорятъ на нуждата отъ ипотеченъ кредитъ въ днешно време. (Ржкоплѣския)

Г-да народни представители! Азъ не мога да отмина съ мълчание и единъ другъ голѣмъ кредитенъ институтъ, който безшумно се създаде у насъ, който безшумно води своя животъ, но дѣлата на който говорятъ за една извън-

редно голѣма деятелностъ въ нашия стопански животъ — това е полудържавната банка „Български кредитъ“.

Банка „Български кредитъ“ се създаде, за да санира, за да подкрепи акционерния банков капиталъ. Ако обърнете нейния балансъ, вие ще видите, че при 120 милиона лева основенъ капиталъ, благодарение на доброто си име и реноме между търговския и индустриалния свѣтъ, защото тя задоволява главно нуждитъ на тия стопански категории, днесъ тя има влогове за 1.700.000.000 л., а е раздала кредитъ — въ най-голѣми подробности имамъ данни предъ мене — на всички слоеве, ангажирани въ нашия стопански животъ — на индустриалци, търговци, занаятчи, свободни професии и т. н. Днесъ тя е една банка, която дава животъ на тия стопански категории чрезъ непосредствено кредитиране.

Г-да народни представители! Третиятъ голѣмъ блокъ отъ кредитни институции у насъ сѣ популярнитѣ банки, които, споредъ мене, стоятъ въ едно състояние още недостатъчно уредено. Популярнитѣ банки сѣ играли и може би ще играятъ голѣма роля въ нашия стопански животъ. Тѣ сѣ банцитѣ, които въ голѣмата криза, която преживѣхме следъ войната, можаха да поддържатъ нашия кредитъ, можаха да даватъ малки заеми на дребнитѣ съществувания. Но, г-да народни представители, ако, както отбелязахъ отначало, че нашето стопанство днесъ се развива подъ знака на държавната намѣса, ако днесъ държавата се намѣсва въ уреждането на много по-деликатни деятельности, защо най-после да не се намѣси тя, за да внесе хармония, за да внесе организираностъ, и въ популярнитѣ банки? Ние виждаме, че съществуватъ два съюза на популярнитѣ банки — Съюзътъ на народнитѣ кооперативни банки и Съюзътъ на популярнитѣ банки, когато абсолютно нищо не ги дѣли, спокойно биха могли да бждатъ слѣти въ единъ съюзъ, за да може да се намалятъ разнискитѣ за ръководството, за заплати на директори и др. (Ръжкоплѣскания)

Г-да народни представители! Всички ще бждемъ най-горещи защитници на тия гнѣзда на кредитъ и на стопанско съживяване. Популярнитѣ банки сѣ играли и ще играятъ и въ бждеще голѣма роль и ще иматъ голѣмо значение. Ето защо азъ съмъ съгласенъ съ съветитѣ на нашия отличенъ другаръ д-ръ Сакаровъ, които той дава въ своята книга за популярнитѣ банки. Възхвалявайки ги и признавайки тѣхното значение, той имъ отправя покана къмъ събиране, къмъ разбирателство, за да могатъ, събрани на едно, да представляватъ по-мощна и по-здрава стопанска организация, която да отстоява своитѣ интереси и да дава единъ здравъ и сигуренъ кредитъ на дребнитѣ съществувания — занаятчи, работници, чиновници и т. н. (Ръжкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че нашата кредитна политика би могла да бжде заздравена и освежена и съ промѣняването на нашето законодателство. Вече отъ 18 години азъ съмъ адвокатъ — занимавалъ съмъ се съ маса процеси, но винаги, когато дойде до кредитни измами, до кредитни извърствания, виждамъ, че се отига къмъ нескончаеми процеси, които довеждатъ до отчаяние и спватъ кредитодателя. Ние се намираме въ едно положение изкуствено, при което съществува опасение за даване на кредита.

Г-да народни представители! Азъ и по-рано отправихъ апелъ къмъ г-на министъра на правосѣдието, отправямъ го и сега, защото мина вече година и законодателно предложение за въвеждането у насъ на института на кредитната измама, както съществува въ германския наказателенъ законъ, не е налице. А този институтъ е абсолютно необходимъ, г-да народни представители — необходимъ е и за дветѣ страни, и за кредитора и, за длъжника — за да може да дойдемъ до положението, щото кредитътъ да бжде гарантиранъ, и използването на кредита да става по начинъ таквъ, че да всѣва спокойствие, да всѣва вѣра въ този, който дава самия кредитъ. Нѣмаше да дойдемъ до фалимента на братя Бѣклови и други голѣми фирми, ако имаше система въ отпускането на кредита, ако имаше кредитна декларация, въ която, ако не изложишъ точно какви сѣ твоитѣ задължения и твоя активъ, углавно да отговаряшъ.

Г-да народни представители! Съ отдѣлни законоположения трѣбва да бжде насърченъ кредитътъ, защото той е абсолютно необходимъ за нашата страна. Създаването на кредитъ въ селото и града предполага засилване на стопанския животъ на отдѣлното домакинство. А това, г-да народни представители, увеличава консумативната способностъ на гражданна, което е една необходимостъ у насъ. Ние страдаме, г-да народни представители, отъ това, че нивото на консумацията на нашия народъ въ селото и града е много ниско. — Е, защо ни е радио, казватъ, защо ни е

грамофонъ, защо ни е не знаемъ какво си. Ние оставаме въ положението да не можемъ да употребимъ всички стопански блага, които земята ни ражда, и разчитаме винаги на износъ въ странство. Ние не трѣбва да градимъ нашиятъ стопански и финансови приходоизточници само на това, какво ще изнесемъ въ странство. Ами ако не изнесемъ? Ако престанатъ всичкитѣ тѣзи контингенти, които изнасяме въ странство и бждемъ принудени да заживѣемъ въ собственитѣ си граници и да консумираме всичкото това, което се произвежда у насъ, какво ще стане? Поради това, че консумативната способностъ на народа е много малка, ние ще дойдемъ въ едно кризисно състояние, ние ще дойдемъ до състоянието, щото принудително да искаме изконсумирането на тия продукти, които се хвърлятъ на пазара и които трѣбва да бждатъ изконсумирани.

Азъ си спомн. мѣ, г-да народни представители, първитѣ агитации, които едно време се водѣха отъ националсоциалистическото движение въ Германия. Голѣмитѣ проповѣди на водачитѣ отъ това движение бѣха такива: харчете това, което получавате, консумирайте това, което се произвежда, защото така се създава циркулация на парата и се съживява стопанскиятъ животъ на страната. А за да се повдигне консумативната способностъ на нашия народъ, г-да народни представители, нему му трѣбватъ кредити, нему му трѣбва насърчение, нему му трѣбва напѣтствие, нему му трѣбва пропаганда, нему му трѣбва примѣръ. Ето защо трѣбва да се взематъ мѣрки за съживяване на нашия стопански животъ.

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че за държавата, която поема ръководството на стопанския и кутурния животъ на страната, съществува повелята да премахне безработицата. Не може въ едно дирижирано стопанство да съществува безработица. Шомъ като държавата казва на търговеца Х колко да изнесе; шомъ като държавата казва на индустриалеца У колко да печели и че повече отъ това не може да печели; шомъ като държавата се намѣсва въ стопанския животъ на страната, тя, понеже е абсолютна морална личностъ, не може да остави една частъ отъ българското население да гладува. И затова, г-да народни представители, една отъ първитѣ задачи на националсоциалистическото правителство въ Германия бѣше унищожението на безработицата. Не може едно дирижирано стопанство да остави хора да гладуватъ. Ще се създадатъ разни мѣроприятия, ще се създадатъ маса стопански инициативи, чрезъ които да се даде възможностъ на хората, останали безъ поминѣкъ, да изкаратъ своето препитание, да изкаратъ насѣщия си хлѣбъ.

Г-да народни представители! У насъ съществува проблемътъ за интеллигентнитѣ безработни. Висшитѣ училища и гимназитѣ у насъ изхвърлятъ маса хора въ живота, които всѣки день подлагатъ ръка за работа и се навъртатъ около насъ да ходатайствуватъ да бждатъ назначени на служби. Този проблемъ, обаче, вече престава да занимава народнитѣ представители, престава да занимава и отдѣлния гражданинъ, престава даже да интересува милостивото сърдце на Х голѣмецъ, защото тия безработни спокойно може да отправятъ лице къмъ държавата, която е поела вече ръководство на стопанството, тя да се погрижи за настаняването имъ на работа. Въ това направление азъ пакъ обръщамъ внимание на нашето правителство да се справи съ законоположенията, които се прокараха въ Германия по настаняването на работа на интеллигентнитѣ безработни.

Първото нѣщо, г-да народни представители, което немиинуемо трѣбва да се направи, то е да се извърши подборъ или да се извърши така наречената „оборка“ на чиновническия персоналъ у насъ. Доколкото се простиратъ моитѣ сведения, отъ 138.000 чиновници въ България, около 50.000 подлежатъ вече на пенсиониране. Има чиновници, които сѣ вече схванати отъ артериосклероза, а продължаватъ да седятъ на мѣстата си, сковали сѣ се цѣлитѣ, цѣлиятъ свѣтъ имъ е кривъ, крива имъ е малката заплата, криво имъ скърцането на писалката, по половинъ часть се разправятъ съ разсильния какъ да имъ подреди попивателната и пр. Тѣзи хора трѣбва да бждатъ вече освободени отъ служба, персональтъ трѣбва да бжде прочистенъ, като чрезъ подборъ, чрезъ референции бждатъ настанени на мѣстата имъ ония млади хора, които искатъ да ангажиратъ труда си, да ангажиратъ умението си, да ангажиратъ честта си въ служба на държавата. (Ръжкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че въ това направление биха могли да бждатъ взети мѣрки. Разрешението на този проблемъ е вече необходимо, поради обстоятелството, че политическиятъ и стопанскиятъ либерализъмъ е умрѣлъ и на негово мѣсто се ражда ръководството на държавата. А ръководи ли държавата, тя трѣбва да ръководи справедливо.

Г-да народни представители! Позволете ми само с няколко думи да обърна вашето внимание на най-актуелния въпрос — на спекулата у нас. Спекула у нас се шири — разбира се, повече по улици, отколкото в действителност. Спекула, г-да народни представители, има винаги, когато от една страна има търсене на стоките, а от друга страна има желание да се реализира по-голяма печалба. Но когато имаме, г-да народни представители, дирижирано стопанство, при което цената не се определя от търсенето и предлагането, когато цената не е резултат на свободното състезание, а се определя с министерска заповед или с закон, тогава за спекула и дума не може да става, и ако тя съществува, то е едно опущение, което трябва да бъде премахнато.

Г-да народни представители! Аз искам да нахвърля няколко мисли и по една друга спекула, за която тук не се спомена. Ние определяме цената на пироните, определяме работническите надници, определяме маса други елементи, а не определяме крайния резултат на отделните нормирани елементи, а именно стойността на жилищата, на кооперациите. Всеки ден целият на кооперациите се увеличават до немислими размери, и в края на краищата като че ли сме безсилни да определим за тях една ясна и точно установена цена. Понеже тук крайният резултат на редица отделни елементи, чиято стойност предварително е определена, то трябва и тяхната стойност да бъде определена.

Повдигайки този въпрос, г-да народни представители, аз искам да помоля правителството да обърне внимание на големия закон в Германия, на така наречения закон за wertzuwachsststeuer. Напоследък у нас има вече очевидни констатации. Търговецът денонощно стои в кантората си и реализира една определена печалба; индустриалецът се мъчи всеки ден и реализира една определена печалба, обаче нкой господин слушах го да казва: „Преди десетина години купих на ул. „Велико Търново“ едно място по 10 л. квадратният метър, а сега струва 10.000 л. квадратният метър“. Значи, този човек е вложил парите си в едно стопанско благо, на което сега е увеличена стойността хиляда или две хиляди пъти, но въпреки това държавата досега не е счела за нужно да хвърли поглед върху това, което е припечелено от този човек. Този господин по една случайност преди години е вложил парите си в това място, което поради това че е открита улица или е извършено друго нкое мероприятие, е увеличило стойността си пркомърно много, а всички други, които са вложили парите си в търговски или индустриални предприятия, се гърчат и задоволяват с обикновени дребни печалби.

Г-да народни представители! След войната стана и нщо друго. Парите на тези, които си ги бяха вложили в банките и получавали обикновена лихва, веднага след войната се обезцениха 30 пъти, а тези, които бяха вложили парите си в имоти, не само не загубиха, но, напротив, получиха една грамадна печалба. Г-да народни представители! Това е елементът на така наречения закон за wertzuwachsststeuer, който, разбира се, е задача повече на г-на министра на вътрешните работи. Съжалявам, че в момента той не е тук, за да го помоля да проучи този проблем, защото се касае за приходи източници на общините. Няма нужда при разрешаването на този въпрос да отиваме до крайности, до експроприиране, но в всеки случай можем да отидем до значителни облагания, които да дадат достатъчно приходи на общините, да ги съживят и да им дадат възможност да се благоустроят. (Ръкоплъскания)

Деян Деянов: Въ закона за градските общини — чл. 78, ако се не лъжа — е прокаран този принцип, но и до днес не е приложен.

Д-р Петър Кыосеванов: Толкова по-добре. Значи, началото е вече поставено.

Г-да народни представители! Позволете ми да кажа само няколко думи за българското село. Всички спекулираме с този хубав израз „българското село“, защото там, г-да народни представители, живее болинството от нашия народ, там са здравите миши, които носят държавата на рацет си. Обаче, г-да народни представители, за да може да се направи нщо сигурно и здраво за българското село, трябва да се направи едно основно и подробно проучване. Българското село, г-да народни представители, няма да бъде обновено с ударни закони. Българското село може да бъде обновено с единичен, подробно разучен стопански план, който трябва да бъде разработен не от отделни чиновници, не от отделни бюрократи, които знаят и искат само това, което е в тяхния ресор, а от една голяма обществена

лаборатория, в която да участвуват представители на всички по-големи наши институции, за да се тури най-после край на безпътната, на дезорганизираността в мпроприятия, които се предприемат в това отношение, и да дойдем най-после до една ясно установени позиции, които ще бъдат обсъдени и санкционирани от нас, а чиновниците, респективните министерства да бъдат само изпълнители на волята на Парламента, на волята на цялкупния български народ. (Ръкоплъскания)

Г-да народни представители! Аз искам да спра вашето внимание и на друго едно обстоятелство. Една част от българското селско население живее долу, в полето, но друга част живее горе, в балканите. Това са планинците, горяните. На тези горяни съм народен представител и аз. За тези хора, г-да народни представители, досега е направено много малко. И аз обръщам вашето внимание, специално на г-на министра на земеделието, да се занимае с горския проблем, защото нашето село не се състои само от производители на жито и други полски земеделски произведения, а се състои и от хора, които са бравата и с двата си вола всяка сутрин ходят в гората да служат на държавата като обикновени работници. Днес вече, г-да народни представители, стската експлоатация на горите е достатъчно внедрена в съзнанието на нашия народ и бунт срещу нея няма. Обаче има сунт срещу слабо заплащане на неговия труд. И аз заедно с други народни представители сме искали намаляването на тарифите, увеличаване на надниците за изсичане, увеличаване на надниците за превозване на материала от съчищата до временните складове, обаче досега нищо не е направено, а дървеният материал си остава все така скъп, както беше. И тези хора там — като едно време нашият министър на земеделието г-н Багрянов, преди да стане министър, казваше, че народът нмалъ пари даже да си купи дски за ковчег — все още нмат пари да си купят дски за ковчег. Дървеният материал, г-да народни представители, още не е получил своята реална цена, за да бъде достъпен за всички.

Г-да народни представители! Независимо от това, трябва да се направи и нщо друго, за да се подобри халът на горското население. Трябва да престанат ония случайни издевателства, които се вършат всеки ден чрез съставения прочутите административни актове за нарушения по закона за горите, поради това че статото или добитъкът навдълъ в мста, обявени за горска площ. Навремето, когато разглеждахме с г-на министра на финансите законопроекта за фискалната амнистия, ние дойдохме до заключението, че 70% от съставения на хората административни актове са все за такива нарушения. Тръгнат нкой с статото си, нкой коза влза в ливада, горският стражар казва: „Тук е обект на горско стопанство“ и — трак — съставя му акт. А ливада си е обикновена ливада, като другите; няма никакъв белег, по който да личи, че е обект на горско стопанство. Някога си, преди 10 или повече години, това място е било обявено за горска площ и понеже сега нмат време да направят преценка, кои мста са обект на горска площ и кои са ливади или нщо друго, идва се до това положение, такива мста да служат като капани за съставяне на актове, за наказване на населението, което си нищо не е виновно и което с глобите си трябва да изплаща една глупост, която е извършена преди десетина години и досега стои непоправена. (Ръкоплъскания и гласове. „Браво!“)

Г-да народни представители! Аз намирам, че в това направление трябва да се направи нщо, защото финансовият министър в своето експозе, което ще направи по бюджета, сигурно ще ви каже, че като приход от горите у нас постъпват годишно 200-220 милиона лева — миналата година беше толкова — докато по-миналата година това перо не е надвишило повече от 30 милиона лева. Следователно, има едно увеличение, г-да народни представители, на прихода от горите. И затова моите апел към тези, които разпореждат с парата, към тези, които разпореждат с всички блага, постъпващи в държавната каса, ще бъде този: дайте поне съответната част от тези приходи на това горско население. То дава 200 милиона лева; половината поне нека ни бъдат върнати обратно, за да могат да се направят горски пътища, за да може да се подобри халът на това население, за да може и то да живее в по-добри жилища, отколкото сега живее.

Тия народни представители, които са от горските краища, ще ни кажат в каква мизерия и при какви тежки условия живее нашият горянин. Затова, г-да народни

представители, азъ намирамъ, че е абсолютно необходимо да се даде помощъ на населението въ тѣзи краища. Азъ съмъ събралъ маса материали за неуредени въпроси, които засѣгатъ горското население, но ще ги отмина, като си запазвамъ правото при другъ случай съ по-голъми подробности да изложя известни дефекти, които съществуватъ въ тая областъ.

Г-да народни представители! Преди да премина къмъ външната политика на страната, която, споредъ мене, е по-интересна и по-актуелна, позволете ми да кажа само нѣколко думи по нашата финансова политика. Не можемъ да не признаемъ, както е признато и въ отговора на тронното слово, че нашитѣ финансии се ръководятъ добре не, но бихъ казалъ отлично, защото финансирането на нашата държава отъ нѣколко години наредъ е попадало въ рѣцетѣ на здрави изпълнители и абсолютно съобразяващи се съ нуждитѣ на народа министри. (Рѣкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ тукъ откровенно бихъ казалъ за г-на финансовия министъръ: чуда се на неговия куражъ, заедто той днесъ е едновременно и държавенъ съветъ, и стопански органъ, защото често пъти въ бюджетарната комисия отдѣлни министри, безъ проучване, безъ програма, безъ най-подробни и изчерпателни сведения, предявяватъ искания къмъ финансовия министъръ, и той, благодарение на своята проникателностъ и дългогодишния си житейски опитъ, приема или отхвърля тия искания. Така той лично е далъ възможностъ за осъществяването на известни стопански инициативи, едни отъ които сж вече прокарани и други, които сега се прокаратъ.

Но не трѣбва да се забравя, че финансовиятъ министъръ е касиеръ на държавата. Не е той човѣкътъ, който трѣбва да проучва стопанскитѣ проблеми въ тѣхнитѣ подробности. Всѣко министерство трѣбва да се яви съ единъ готовъ, подробно разученъ планъ. Така, Министерството на земедѣлието трѣбва да се яви съ най-подробни проучвания за всичкитѣ свои нужди и за срѣдствата, които сж му необходими; Министерството на желѣзницитѣ — сжщо; Министерството на благоустройството — сжщо. Въобще, всички министри трѣбва да се явятъ предъ финансовия министъръ съ готовъ, разработенъ материалъ и да му искатъ: единъ 100 милиона, другъ 10 милиарда, трети 5 милиарда — да искатъ колкото щатъ. И тогава чисто финансово той ще обсъди нуждата, която има едно министерство, една дирекция, и като се опредѣли колко срѣдства сж необходими, той да каже: „Азъ ще намѣря срѣдствата“, или „Не мога да ги намѣря“.

И азъ съмъ сигуренъ, г-да народни представители, че ако всички министерства сезиратъ нашия финансовъ министъръ съ подробно проучени стопански планове, той срѣдствата ще ги намѣри. Но такива планове сж необходими. Не трѣбва да има инцидентностъ въ работата и не трѣбва да се работи при непроученостъ и мѣтливостъ, при единъ страхъ у народното представителство, когато вдига рѣка и гласува, напимѣръ, както бѣше миналата година, 250 милиона лева за отводняването. — А бе, дайте вашитѣ планове, кажете къде сж, какво сте проучили, кои сж рѣкитѣ! — Дайте 250 милиона лева, пъкъ тепърва ще проучваме!

Г-да народни представители! Това сж нѣща, които трѣбва да бждатъ избѣгвани, това сж нѣща, които не трѣбва да бждатъ повтаряни. Не забравяйте, че народното представителство е единъ готованинъ. Ние сме готовани и на насъ всичко трѣбва да ни бжде дадено, следъ като е най-подробно и изчерпателно изучено. Ние не можемъ да се занимаваме съ планове, ние не можемъ да се занимаваме съ инициативи, защото ние сме само контроленъ органъ, ние само одобряваме, или не одобряваме. Всичко, което ни се поднася, трѣбва да се проуча въ най-голъми подробности. Ние сме единъ консервативенъ органъ. Ние сами не можемъ да създаваме. Ние трѣбва да получаваме наготово проучено всичко това, което се иска да одобримъ.

Г-да народни представители! Тѣзи сж малкитѣ бележки, които искахъ сега да направя по стопанската политика. Въ другъ случай и при другъ поводъ азъ ще мога да дамъ по-изчерпателни обяснения.

Г-да народни представители! Въ тронното слово е зачекната и поставена на обсъждане и нашата външна политика. Ако по другитѣ въпроси може най-лесно и безотговорно да се говори, то по нашата външна политика, г-да народни представители, ние трѣбва да преценираме добре мисълта си, за да не дохождаме до положението, думитѣ, които казваме въ Народното събрание, да бждатъ погрѣшно тълкувани. Затова азъ съмъ избралъ следния редъ за разиване на моето мнение по нашата външна политика. Най-напредъ азъ ще направя нѣколко констатации.

Първата констатация, която трѣбва да бжде сервирана предъ васъ, тя е, че следъ общоевропейската война върху плещитѣ на българския народъ се стовари единъ несправедливъ миренъ договоръ. Нѣма държава, нѣма народъ, който би могълъ да отрече, че България бѣше незаслужено наказана. Г-да народни представители! Отъ снагата на българското племе се откъснаха здрави краища. Тѣ се дадоха на други държави, които може би даже и нѣмаха претенции тѣ да ги владѣятъ. Но дойде часътъ, когато поумнѣха всички, и ние успѣхме доброволно, безъ абсолютно никакво насилие, да получимъ една частъ отъ това, което се отне отъ насъ.

Г-да народни представители! Не само териториално България бѣ разкъсана. Върху главата на нашата малка страна се струпалихъ и страшни финансови задължения. Ние ли бѣхме най-виновнитѣ на Балканския полуостровъ, за да получимъ едни тежести, които може би и до днесъ днешенъ тежатъ на нашето спокойно стопанско развитие? Г-да народни представители! Азъ имамъ тукъ една дребна статистика, която само ще спомена предъ васъ, за да видите, че следъ войната като реална тежестъ върху нашата страна сж се струпали не по-малко отъ 23 милиарда лева задължения. Ние имаме само бойни материали изоставени и предадени на съюзенитѣ държави за около 12.800.000.000 л.; ние имаме изхарчени пари, по чл. 133 отъ договора за миръ, за издръжане на сълашенскитѣ войски 1.722.000.000 л.; ние имаме изплатени суми за репарации — 1.500.000.000 л.; ние имаме платена сума около 1 милиардъ лева по спогодбата Молловъ-Кафандаристъ, когато се направи компенсация на плащането по бжжанскитѣ облигации. Съ спогодбата въ Хага вземанията по репарациитѣ на великитѣ сили Италия и Франция се прехвърлиха върху Гърция и нейната частъ отъ българскитѣ репарации стана 76% като се направи компенсация на реалното задължение, което тя имаше къмъ българската държава. Ние имаме, г-да народни представители, плащания за военноконтролни комисии, за ликвидационни органи, за гранични комисии, за поддържане на арбитражнитѣ сѣдилища, за поддържане гръцко-българскитѣ комисии и т. н. разходи, които не е интересно да ви ги излагамъ въ подробности, по които въ края на краищата е платена една сума отъ 23 милиарда лева.

Г-да народни представители! Независимо отъ това, следъ войната върху насъ се струпалихъ и задължения, които трѣбваше да ги поемемъ по силата на това, че сме победени и че трѣбваше да приемемъ каквито и да сж клаузи въ мирния договоръ, който ни се наложи отъ тия, които имаха българската държава въ рѣцетѣ си. Въ 1926 г. ние бѣхме принудени да приемемъ спогодбата, която склучи покойниятъ Молловъ, по валоризирането на нашитѣ облигации; българската държава плати афвертването на стойностъ на българския левъ. Единствена българската държава плати въ повече, поради обезценяване на българския левъ. Облигациитѣ по задълженията ни къмъ Banque de Paris et des Pays-bas се валоризираха съ 10%. Азъ не казвамъ, че това сж задължения неправомѣрни, които не трѣбва да плащаме. Но по силата на обстоятелството, че ние сме победена страна, бѣше ни наложено валоризиране на плащанията по тия облигации. А въ замѣна на това, г-да народни представители, никой не искаше да чие и да знае, че ние имаме влогъ въ „Дисконтъ-гезишафтъ“ отъ 800 милиона марки, които, умножени по 30, правятъ 24 милиарда лева, но който влогъ се стопи и срещу него ние благополучно получихме само сумата 32.000 л.! Това е, г-да народни представители, единъ активъ, това е едно състояние излѣзло отъ нашитѣ рѣце; то е вече стопено като пролѣтенъ снѣгъ, и нашето стопанство се е затруднило, нашето стопанство се е нагърбило съ едни тежести, които то не е било въ състояние да понесе, поради което и самото то не е могло да има единъ нормаленъ, спокоенъ животъ.

Г-да народни представители! Тази констатация не може да не бжде направена. Така протече 22 години животътъ на нашата малка страна, която живѣ съ упоритъ трудъ и съ куражъ за по-добро бждеше. Така живѣ нашата страна до днешния политически моментъ, когато тя се надѣва на по-добри дни.

Г-да народни представители! Азъ не мога да не направя и една втора констатация, която сжщо така е призната отъ всички. Тя е следната. Този народъ, така отрудненъ, така оскърбенъ, даде примѣръ на миролюбие, заради което го нарекоха „пионери на мира въ Балканитѣ“. Кой може да отрече, че днешната външна политика на българското правителство е била политика, която е гонѣла мира и спокой-

ствието на Балкана? Кой от нас не може да се гордее със заслугата, която имаме с това, че ние, които имаме всичкото основание да бъдем недоволни, ние, които имаме всичкото основание да повдигнем известни въпроси, мълчахме и работихме от една година насам да запазим спокойствието и мира на Балкана? Г-да народни представители! Азъ намирамъ, че това не е малка заслуга. Нека всеки по достоинство я оцени.

Г-да народни представители! Има и една трета констатация, която трѣбва да направимъ специално за нашата външна политика. Ние сме се развивали като държава при борбата на двата голѣми колоса Германия и Русия. Ние днесъ сме щастливи да констатираме, за наше лично доволство и щастие, че тия две велики държави, тия два колоса живѣятъ въ приятелство, живѣятъ въ хармония, живѣятъ въ разбирателство. Фили и фоби въ нашата страна вече не съществуватъ и ние можемъ съ спокойствие да чакаме по-добри бѣднини за нашата страна.

Г-да народни представители! Ние трѣбва да констатираме и сега, че миролюбието на България, че миролюбието на нейната външна политика продължава. Ние нито сме искали, нито желяемъ да предизвикваме нашитѣ съседи. И тукъ азъ съмъ длъженъ да подкрепя думитѣ на проф. Александъръ Цанковъ и да изкажа своето удивление: защо е това неспокойство въ нашата западна съседка, която отъ речта на единъ народенъ представителъ вадѣ заключения, които не съществуватъ нито въ болшинството отъ народното представителство, нито, още по-малко, въ ръководството на нашата външна политика! (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ винаги съмъ се изказвалъ за приятелски връзки съ нашата съседка Югославия. Азъ съмъ работилъ и може би и въ бѣдеще ще работя за сближението на двата братски народа. Ние се намираме въ единъ стопански отношения, които трѣбва да бѣдатъ задълбочени. Ние се намираме въ единъ културни връзки, които трѣбва да бѣдатъ поддържани. Ние трѣбва да се опознаваме, ние трѣбва да се сближаваме, ние трѣбва да проникваме въ най-тънцитѣ гѣнки на нашия културенъ и стопански животъ. И всѣки, който счита, че може да настане разрывъ въ нашитѣ отношения, той грѣши. Обаче отношенията трѣбва да бѣдатъ поддържани съ достоинство и съ зачитане честта и на двата народа. (Ржкоплѣскания)

Ние не можемъ да се поставимъ, г-да народни представители, въ положението да бѣдемъ злоставяни, да бѣдемъ винаги подозиранни. И азъ четохъ въ вестницитѣ речта на министъръ-председателя въ Югославия г-нъ Цвѣтковичъ, произнесена въ Скопие. Тамъ имаше думи, отъ които ние можехме да се обидимъ, можехме да бѣдемъ засегнати, но нито дума въ Парламента, нито дума въ вестницитѣ, нито дума отъ нашитѣ министри, нито дума даже и сега отъ Парламента, по поводъ на тая речъ, никой не чу, защото ние всички живѣемъ съ съзнанието, че между съседнитѣ народи на Балкана, на този опасенъ кѣтъ, трѣбва да съществува разбирателство, трѣбва да съществува взаимна връзка, но при условие да се тачатъ и да се зачитатъ етнографскитѣ, стопански и национални претенции на всѣки народъ. (Продължителни ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Нашето миролюбие е доказано. Дипломатията въ странство изнесе документи относно намѣренията на стотѣхъ дивизии. Чете се и докладътъ на бившия французки главнокомандуващъ Гамленъ, но щитѣ на нашия български войникъ, къмъ когото изказвамъ всичката си адмирация и почитъ, може би, скоча тия рѣчи и не посмѣха да дадатъ заповѣдь, за да се изпълни този пълненъ планъ. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Тукъ му е мѣстото да отбележа и голѣмата приврзаностъ, която нашето народно представителство има къмъ своята родна войска. Тя е наша, тя е родна, нейното сърдце тупти съ сърдцето на българския народъ. Винаги народното представителство съ еднодушие е подкрепвало всички инициативи на българската войска, и то е готово и сега да се отзове съ най-голѣма любовъ и съ най-голѣма признателностъ къмъ всичко, което бѣде предложено отъ нея. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Името на българския войникъ е ценено — ценено е въ странство, ценено е отъ Осъта, ценено е и отъ другитѣ народи. И ние съ запазванетоъ престижа на нашата войска имаме единъ голѣмъ капиталъ, който не може да се мѣри нито съ количеството на аеропланитѣ, нито съ количеството на танковетѣ, нито съ количеството на каквито и да сѣ други изтрѣбителни сръдства. Ние трѣбва да тачимъ и почитаме духа, който живѣе, който крепне и грѣе въ гърдитѣ на всѣки български войникъ. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Такава е нашата войска. Ние сме се ръководили отъ истинското желание да следваме тоя пътъ — пътѣтъ на мира. Не може въ тѣзи времена, които днесъ живѣемъ, когато разпоредбата съ съдбата на свѣта е вече въ други рѣчи, ние, които сме единъ малки пионки въ разрешаването на проблемитѣ, да искаме да правимъ предизвикателства, да създаваме инциденти, които може би ще смутятъ тѣзи, които иматъ амбицията да създадатъ новия редъ въ Европа, да създадатъ новото състояние на нѣщата въ Европа, да създадатъ единъ траенъ, продължителенъ миръ, който да гарантира спокойното развитие на народитѣ.

Но нека бѣде позволено на насъ, народнитѣ представители, отвреме-навреме, когато говоримъ по външната политика, да кажемъ нѣщо и за нашитѣ национални идеали. Защо азъ тукъ, който не съмъ никакъвъ отговоренъ министъръ, защо азъ, който съ думитѣ си не обвързвамъ министра на външнитѣ работи, да не кажа, че сърдцето на всѣки българинъ тупти, за да отиде къмъ Тракия? Защо ние днесъ да не можемъ да кажемъ тукъ, въ тоя Парламентъ, че народното желание е да можемъ да получимъ излазъ на Бѣло море, който ни бѣше даденъ, (Гласове „Браво“ и ржкоплѣскания) но следъ войната, по силата на Ньойския миренъ договоръ, ни бѣше отнетъ? Но, г-да народни представители, нашиятъ почетеъ генералъ Жековъ донесе текста на Ньойския договоръ отъ Парижъ въ София и този договоръ днесъ не съществува. И понеже не съществува, защо нашата претенция за това, което по-рано бѣше наше, да не може да бѣде казана?

Г-да народни представители! Азъ намирамъ, че географското положение, че абсолютната жизнена нужда, че абсолютната повеля за едно нормално стопанско развитие налагатъ да проследимъ долините на нашитѣ две рѣки Места и Струма. Та тѣ извирайтъ отъ насъ, г-да народни представители, цѣлото имъ горно течение е въ наши рѣчи, тѣ прорѣзватъ нашата страна, и въ последния моментъ, когато трѣбва да бѣдатъ следени, когато трѣбва да се използва цѣлото богатство на тия водни пѣтища, тогава нѣкакъвъ си договоръ и нѣкаква си претенция казватъ: не, вие ще имате изворитѣ, ще владѣте горното течение, а тамъ, дѣто тия рѣки се вливатъ въ Бѣло море, тѣ нѣма да бѣдатъ ваши. Г-да народни представители! За долината на Места, по цѣлото ѣ протежение, е писано толкова много и е говорено толкова много, но азъ ще кажа само това, че тя се влива въ Бѣло море при с. Ени-кѡй и че въ днешния Парламентъ имаме народенъ представителъ отъ това село — той е Георги Чалбуровъ. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че не отъ желание да имаме територии, но поради причини отъ чисто стопанско гледище, отъ чисто икономическо гледище, ние имаме тия претенции. Нека всѣки сериозенъ човѣкъ отговори, дали нашиятъ народъ би се развивалъ правилно, ако не притежава цѣлото течение на тия рѣки? Азъ считамъ, че това е едно пожелание, което остава само като апелъ, което остава само като едно желание, като една мечта, която трѣбва да бѣде изказвана и чувана, за да може тѣзи, които искатъ да гарантиратъ спокойствието на Балкана, най-после да дадатъ възможностъ за спокойно развитие на нашия народъ, за да можемъ наистина да оправдаемъ нашето прозвище — пионери на мира на Балканитѣ.

Г-да народни представители! Ще приключа своитѣ бележки по външната политика, като кажа само една латинска фраза по поводъ на това състояние, въ което днесъ се намираме. На нашето положение подхожда тази фраза, която едно време римлянитѣ сѣ казвали: Si vis pacem, para bellum — искашъ ли миръ, готви се за война. Ние искаме миръ, г-да народни представители, ние желяемъ този миръ, ние искаме по миренъ начинъ да получимъ удовлетворение на нашитѣ национални претенции, които сѣ толкова ясни, които сѣ толкова безспорни, които сѣ толкова очевидни. За да запазимъ мира, трѣбва да се готвимъ за война. И то защо онзи, който иска да опредѣли днешното положение на страната по другъ начинъ, той грѣши или пъкъ иска да изкориства положението, да създава козни и да размѣтва единъ отношения, които отъ дълги години имаме.

Г-да народни представители! Накрай ще припомня разговора, който ние, 22-та народни представители, които ходихме въ Москва, водихме съ голѣмия държавникъ и днесъ ръководителъ на външната политика на Русия г-нъ Молотовъ. Азъ съмъ длъженъ, г-да народни представители, още веднажъ да подчертая тукъ голѣмото внимание и сърдечностъ, съ което бѣхме посрещнати тамъ. Разговора, който имаме съ г-нъ Молотовъ, ще ви потвърдятъ три-

мата народни представители, които присъствуват тук и които бяха там. Ние още тогава заявихме, че желаем да бъдем пазители на мира на Балканите; ние искаме, щото на тоя опасен пункт на Балканите да бъде гарантирано едно спокойно развитие, но спокойно развитие при условие, да се даде удовлетворение на нашите най-минимални претенции, за да можем да имаме по-импулсивен стопански живот.

Г-да народни представители! Останало е и сега въ сила това, което казахме тогава. И заради това аз считам, че всъщност смутите, които се създават въ пещата по отношение на нашата външна политика, са смутите напразни, са смутите, с които се иска да се спекулира и изкориства.

Г-да народни представители! Позвовете ми да кажа няколко думи и по отношение на нашата вътрешна политика. Няма проблем, който да е така интересен и по който биха могли да бъдат казани толкова интересни и толкова от значение неща, както по нашата вътрешна политика. Но аз, г-да народни представители, ще се задоволя само да пробъгна през нея, защото, ако вляза въ подробното и обсъждане, ще е необходимо извънредно много време.

Първото нещо, което трябва да констатираме обективно, сериозно, г-да народни представители, то е, че наистина се ражда въ Европа един нов ред, че се създават нови форми на ръководство на държавата. Политическият партия са абсолютно погребани, г-да народни представители, няма вече възможност, няма вече условия за тяхното възкресяване. Въ Германия се разви, и то въ една стихийна форма, учението на националсоциализма. Това е учение с извънредно дълбок философски и стопански смисъл. То е учение, което е като отклик на едни предпоставки, съществуващи от дълги години въ Германия. Чрез устата на Адолф Хитлер, водача на германския народ, говори Гюте, говори Нитше, говорят германските деца, говори цълата култура на германския народ. Той е синтез на германския национален гений.

Г-да народни представители! Не трябва с насмешка, не трябва с лекота да отминаваме националсоциализма въ Германия, защото много поука би могло да се вземе от него. Не бива, обаче, и да му се подражава. Четиригодишното си следване съм прекарал въ берлинския университет с днешния министър на пропагандата Гьобелс. Въ 1933 г., когато ходих въ Германия, въ разговор с него — интервюто съм печатал своевременно въ нашите вестници — той ми каза: „Нашето учение не е експортен артикул. То е създадено с оглед на германската действителност, то е създадено с оглед на германския бит, на германската духовна култура, на германската стопанска структура“. Но, г-да народни представители, едно, което е важно и което той каза тогава, е: „Ние желаем и у всички други народи да има чувството на националност. Националната характерност на народа трябва да бъде подчертана и народът да почне да живее, да тупи неговото национално сърце. Не космополитните, не либералните идеи, не идеите на личността могат да движат политиката на един народ, а личността трябва да бъде подчинена на интересите на обществото, на интересите на държавата“.

Г-да народни представители! Повториха се тези думи тук и от министра на просвѣтата Рустъ, който държа своята извънредно хубава реч въ Германско-българската камара. И той каза: „Ние искаме да създадем новото въ свѣта. Това ново се състои въ създаване на режими с оглед на националните особености на отделните народи“. И заради това, г-да народни представители, всеки политик би сгрѣшил, ако почне да подражава. Но всеки политик ще сгрѣши и ако не взема сведения, ако не взема индикации, ако не се съобразява с известни положения, които са създадени днес въ голѣмите народи.

Ние, г-да народни представители, преживѣхме една голѣма криза въ блоково време, ние преживѣхме едно политическо състояние, което беше стигнало дотам, че ни беше срам да говорим за него. Ще илюстрирам мисълта си само с два случая, за да видите докъде бѣхме стигнали.

Въ моя роден край Пешера, разбойници, след като обираха налѣво и надѣсно, един недѣлен ден решиха да минат през града. Съ тѣпани и зурли и накичени съ по две бомби отпред, тѣ минаха през цѣлия град, пиха коняци по кръчмитѣ, направиха посещение на околийския управител и след това благополучно си отидоха въ гората. Това бѣше едно състояние гнетящо. Положението тогава бѣше охарактеризирано съ една карикатура, която видѣх въ списанието „Симплисимум“, озаглавена „Сцени отъ София“. Майка води детето си, което ѝ казва:

„Мамо, да се отбиемъ, тамъ има убитъ човѣкъ“. — „Синко, защо ще се отбиваме, на другата улица има друго убийство, тамъ ще видишъ“.

Г-да народни представители! Като резултатъ на това състояние дойде 19 май — единъ превратъ бѣше извършенъ отъ българската войска. Българската войска искаше да възстанови правата на този, който единственъ може да разпорежда въ нашата страна. Станаха известни ексцеси, като при всѣки *coup d'état*, който не е за препорѣчване и който не бива да бъде пожелавано да се повтори въ нашата страна. Но има следъ това и друга една дата, г-да народни представители, — 21 априлъ, издаване манифеста, който е подписанъ и отъ наши двама отлични другари, днес депутати въ Парламента, Рашко Атанасовъ и Тодоръ Кожухаровъ. Тамъ се възвестява, г-да народни представители, че трябва да вървимъ по единъ новъ път, че трябва да създадемъ една нова генерална политическа линия, която да отговори на нуждите на новото време, на новите вѣяния, които идатъ отъ Западъ, но същевременно пъкъ и да отговори на нуждите на нашия народъ. Защото, каквато и генерална линия да измислимъ, каквато и нова политическа формация да създадемъ, все трябва да остане тя да мирисне на парвулъ; защото изгубимъ ли тази мизирма, ние ще се отделимъ отъ настроението на нашия народъ, ще избиемъ къмъ нещо, което не е негово и може би да дойдемъ до положение, което да не отговаря на вкуса на нашия народъ. Следъ редъ политически перипетии ние дойдохме до новия избирателенъ законъ, до първата Камара. Ние сме и сега съ Парламентъ.

Г-да народни представители! Най-особеното въ това, което се създаде у насъ, е подчертано въ дебатите, които станаха по гмѣнение на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание и въ извънредно важната, отъ чисто политическо значение речъ на вѣнския министър-председателъ по отговора на тронното слово. Въ тази речъ, г-да народни представители, се посочи базата на нашата вътрешна политика. Тя е, че за политическото развитие на нашия народъ основните начала са постановленията на търновската конституция. Следователно, г-да народни представители, нищо ново не е измислено, нищо ново не е създадено, за да може да се подмѣта отъ тукъ и тамъ, че чути ли не ние сме въ безпѣтница. Даде се ново тълкуване, даде се ново съдържание, ново уяснение на постановленията на нашия основенъ законъ.

Какви са тѣ, г-да народни представители? Преди всичко какъвъ е установениятъ въ нашата конституция редъ? Ние парламентарна държава ли сме или не?

Азъ намирамъ, г-да народни представители, че отдавна вече мина времето, когато можеше предъ васъ да се поддържа, че нашата конституция била копие на английската и че изпълнителната властъ чути ли не е експонентъ на законодателната властъ. Нашата конституция въ изрични текстове повелява и установява абсолютното раздѣление на изпълнителната отъ законодателната властъ. Няма защо да се заблуждаваме, че днес министрите и Министерскиятъ съветъ са експоненти на Народното събрание. Тѣ са делегати на царската властъ, която е изрично установена въ нашата конституция; тѣ са делегати на царя и се намиратъ подъ негово ръководство и надзоръ. Ето какво казва чл. 149 отъ конституцията: (Чете). Изпълнителната властъ, подъ върховния надзоръ и ръководството на царя, принадлежи на министрите и на тяхния съветъ“. Следователно, г-да народни представители, тези две власти са раздѣлени. Но като казвамъ, че тия две власти са раздѣлени, веднага трябва да подчертая, че властниците са сближени. И по-рано съществуваше наистина едно раздѣление на тия две власти, но законодателната властъ бѣше прибрала всичко въ ръцете си. Тогава министрите се назначаваша въ манежа, или на игрището „Юнакъ“, или въ партийните клубове. Днесъ имаме едно ясно раздѣление между законодателната и изпълнителната властъ, но между тяхъ трябва да се засили общуването, да има връзка и тази връзка трябва да се засили така, че всѣки да я чувства.

Г-да народни представители! Това основно начало бѣ възприето и въ новия избирателенъ законъ. Избирателниятъ законъ, създаденъ следъ 19 май 1934 г., не бѣше нищо друго, освенъ едно копие на избирателния законъ, създаденъ още отъ учредителите на нашата конституция. Нашите учредители, следъ създаването на конституцията, намѣриха за нужно да създадатъ и избирателния законъ. Даже ако четете дебатите, които са станали тогава, ще видите, че тогава е правено възражението: „Можемъ ли ние, които правимъ конституция, да изработваме и избирателенъ законъ?“ И тогава на това възражение е отговорено:

„Ние правим конституция, защо да не можем да създадем и избирателен закон?“ И тогава създават първия избирателен закон, докладван от Христо Стоянов, като докладчик, въ който възприемат системата на единичното кандидатиране.

Изхождайки от това разбиране, след 19 май 1934 г. се създадоха многобройни закони и ако тѣ имат известни дефекти, ние трѣбва да ги изтъкваме, за да бъдат поправени. Но за всички ни трѣбва да бъде ясно, че съществува у нас една ясно установена генерална политическа линия, която не може да бъде критикувана, не може да бъде атакувана по простата причина, че тя е създадена от нашия основен закон.

Г-да народни представители! Съществуват у нас, според мен, две власти съ извънредно голѣми права. Това сѣ: царската власт, ясно установена въ многобройните текстове на конституцията, и властта на Народното събрание. Министерският съвет, според ученията на германските конституционалисти Елинек, Дюпо и др., е единъ държавен органъ — *Der Ministerrat ist ein Staatsorgan* — който се поставя като една междинна връзка между голѣмата власт на държавния глава и властта на народното представителство. Изпълнителната власт е делегирана на министритѣ, а контролната власт — на народното представителство. Изпълнителната власт у нас има вече своето мѣсто, но ние трѣбва да запазимъ голѣмата власт, която има българският Парламентъ, защото не трѣбва да се изпусне изъ предвидъ чл. 153 отъ конституцията, който казва, че министритѣ сѣ отговорни предъ царя и предъ Народното събрание. Затова, г-да народни представители, нѣма защо да се смущава този или онзи министъръ, ако тукъ, въ Народното събрание, кждето се презумира, че е събранъ българският народъ, кждето се презумира, че е волята на българския народъ, се правятъ критики, се даватъ напѣтствия, се одобряватъ и отхвърлятъ известни предложения и закони, защото по такъвъ начинъ само можемъ да дойдемъ до истинското изясняване на нѣщата, до идеалното разрешаване на поставенитѣ въпроси. Каточели съществува една уплаха, ако почнешъ да развивашъ едно противно мнение по единъ законъ или по едно предложение, а само така можемъ да си обяснимъ същността на голѣмитѣ политически проблеми.

Г-да народни представители! Единъ е Държавниятъ глава у насъ, единъ е у насъ водачътъ на народа — това е българскиятъ Царъ Борисъ III (Ржкоплѣскания); другъ водачъ на народа ние не можемъ да имаме, другъ не може да бъде облеченъ съ тази власт. Обаче политическото водичество на народа, политическото ръководство на народа принадлежи на народното представителство. Вотътъ на Народното събрание, той е, който разрешава въпроситѣ при законодателствуването, който окончателно одобрява и министерските действия. Народното събрание е една абсолютна необходима институция за покриване цялата отговорност по ръководството на държавата. Вие не сте ли виждали, че когато говорите съ единъ селянинъ или съ нѣкой гражданинъ, шомъ като кажете: законъ има, гласува се — той престава повече да разсъждава. Но дайте на народа едно министерско нареждане, дайте му една заповѣдъ на околийския управителъ или на не знамъ кой, той протестира и не я признава. Кажешъ ли му, обаче, че това е санкционирано отъ Народното събрание, това е одобрено отъ Народното събрание — козирува и мълчи! (Ржкоплѣскания. Оживление).

Ето ви, г-да народни представители, значението на българския Парламентъ. Особено въ днешния политически моментъ, той е една абсолютна необходимостъ, особено въ времената, когато ще трѣбва да се взематъ решителни мѣрки, да се направятъ решителни стѣпки. Азъ считамъ, че ние, Народното събрание, трѣбва да засилимъ нашата дейтелностъ въ смисълъ, не тукъ въ пленума да решаваме всичко, тукъ да ангажираме нашето внимание, а въ комиситѣ. Вие присѣствувате на заседанията на финансовата и бюджетарната комисии и знаете, че тѣ иматъ заседания много по-дълги и посетени може би повече, отколкото пленума. Вие трѣбва да признаете, че много въпроси се решиха тамъ съ компетентностъ, съ съдействието на чиновници, съ съдействието на министри. Г-нъ министърътъ на финанситѣ е викалъ, ако е имало нужда, и по петъ министри, които единъ по единъ да даватъ своитѣ обяснения и разяснения, както бѣше, напримеръ, случаятъ съ двумиллиардния кредитъ. Затова правя апелъ къмъ председателитѣ на комиситѣ да активизиратъ дейността на комиситѣ до такава степенъ, щото и най-малкитѣ, и най-дребнитѣ въпроси да бъдатъ основно проучвани отъ комиситѣ. Особено това трѣбва да стане

въ комисията по Министерството на търговията. Говори се днесъ за спекула, говори се за маса нѣща, говори се за всевъзможни други мѣроприятия, които трѣбва да се взематъ. Тамъ въ комисията е мѣстото, кждето ще се извикатъ отговорнитѣ чиновници, ръководителитѣ на службитѣ, за да дадатъ обяснения, да се освѣтли всичко. Тамъ нѣма публика-и може, при една честна дума отъ присѣствувашитѣ народни представители, че нѣма да се излиза и носи по улицата това, което се каже, да се изяснятъ всички въпроси. Така можемъ да дойдемъ до положението, въпроситѣ да бъдатъ разяснявани най-подробно въ комиситѣ и въ пленума да решаваме въпроситѣ бързо, безъ никакви спѣвания и инциденти.

Г-да народни представители! Ние трѣбва да издигнемъ прѣстижа на Парламента. Нѣма нужда да се позволява въ заседанията на пленума му издребняване до такава степенъ, щото да изпадне въ лични разпри. Тукъ е мѣстото, кждето се свещенодействува. Насъ не ни интересува издигането или пропадането на една личностъ. Ние трѣбва да сътруднимъ на правителството да може то да създаде дѣла, които да бъдатъ полезни за народа, и да гарантиратъ спокойствието на държавата.

Г-да народни представители! За да привърша, позволете ми да направя една констатация. Съжالياвамъ, че не мога да аргументирамъ речта си, макаръ да имамъ цитати и отъ Елинекъ, и отъ Дюпо, и отъ други казачетитѣ по държавното право, защото нѣмамъ време. Тая проблема, която развивамъ предъ васъ, е основно и ясно разработена въ германското държавно право. Отдавна се пишатъ грамадни томовете по нея. Може би затова, че у насъ не е имало хора, които сериозно да сѣ занимаватъ съ тая проблема, ние сме изпаднали подъ влиянието на либералитѣ и сме дали едно абсолютно превратно тълкувание на нашата конституция. Но азъ намирамъ, че ние вече сме създали нашата обща генерална, основна политическа линия. И тази основна политическа линия, създадена съ такъвъ трудъ и съ такава грижа отъ бившия министъръ-председателъ, ние, приобщенитѣ 140 души народни представители, сѣ сила и сѣ зѣра ще я следваме, защото ние не се приобщаваме къмъ личноститѣ, а къмъ една ясно очертана генерална линия. Тукъ (Сочи министерската маса) може би ще се мѣнятъ хората, ще падатъ и ще ставатъ министри, но ние, 140-тѣ души пионери отъ тази Камара, на тази генерална линия, на тая установена позиция ще стоимъ, за да можемъ да прокараме всичко това, което е необходимо, за да можемъ да закрепимъ единъ режимъ, който трѣбва да продължи въ страната ни, защото връщане назадъ къмъ старото е нито възможно, нито пъкъ е допустимо. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Има нѣщо, което липсва въ днешния моментъ и което смущава народното представителство. По улицитѣ ни се подмѣта закачка: а бе, какво е това, у васъ каточели нѣма духъ? Отивашъ си въ околията, нѣма кой да те съживи, нѣма кой да те подкрепи, стоишъ изолиранъ, не се държишъ въ течение на това, което става. Има създадени организации на професитѣ, обаче тѣ живѣятъ единъ абсолютно анемиченъ животъ. Азъ и въ миналата Камара, при дебатитѣ по бюджета, казахъ и сега повтарямъ: абсолютно необходимо е, и то чакъ по-скоро, да се създадатъ дирекция за организиране на професитѣ, дирекция за организиране на предшколната и следшколната младежъ, както и дирекция за националното възпитание и пропаганда. Необходимо е да бъдатъ създадени тѣ още съ настоящия бюджетъ. Тѣ бѣха създадени съ първия бюджетопроектъ и, ако си споминате, г-нъ Славейко Василевъ бѣше най-ревностниятъ имъ защитникъ. Бори се човѣкътъ, подпомогнахме го и ние, обаче бѣха заличени въ бюджета. Днесъ азъ отправямъ сѣщия апелъ: нека да бъдатъ създадени тия дирекции, защото сѣ необходими.

Дирекцията за организиране на професитѣ, въ този си видъ, въ който е днесъ, е невъзможно да продължи да съществува. Тя е къмъ Министерството на търговията, оставена е подъ грижитѣ на най-обременения днесъ министъръ, който трѣбва да се бори и съ спекулата, който трѣбва да се занимава и съ външната ни търговия, който трѣбва да се занимава и съ труда. Единъ директоръ не стига. На всичко това отгоре Дирекцията за организиране на професитѣ е взелъ министърътъ на търговията, а министърътъ на земедѣлието е взелъ земедѣлскитѣ задруги, каточели не може единъ да ги управлява. Това е една аномалия, която трѣбва да бъде премахната. Дирекцията за организиране на професитѣ, споредъ мене, трѣбва да бъде поставена подъ ръководството на министъръ-пред-

седателят Министър-председателят е лицето, което ръководи генералната политика на правителството. Днес може да е единъ, утре да е другъ, трети, четвърти, но този, който е министър-председател, той ще трябва да ръководи и професията. Ако му е нужен помощник, трябва да се назначи единъ директор, който да поеме ръководството на професията, но абсолютно нужно е да се дадат на този директор правата, които предвижда чл. 91 от конституцията — да бъде комисаръ — за да може самъ лично да се явява въ Народното събрание и да защитава своите проекти и предложения. Тогава ние ще одухотворимъ тоя институтъ и ще проникнемъ въ отделните прояви на отделните професии. Ето, например, азъ се радвамъ, че за председател на Работническия съюз е назначенъ единъ народенъ представител. Но като сте турили народенъ представител да ръководи Работническия съюз, защо не турите народенъ представител да ръководи Дирекцията за организиране на професията, за да може да се създаде она духъ, който е нуженъ, за да се чувствава, че това е една обществена организация, а не една чиновническа и бюрократическа креация.

Г-да народни представители! Ами Дирекцията за организиране на младежта? За нея е говорено извънредно много. И тая дирекция трябва да бъде създадена чак по-скоро, но не въ този видъ, въ който е. Азъ намирамъ, че тя, като подчинено отделение при Министерството на народното просвещение, ще почне да се бюрократизира и ще дойде до същото положение, въ което е Дирекцията за организиране на професията, и тя няма да създаде тоя духъ, който е необходимъ да се създаде у младежта. Създайте тая дирекция и я подчинете на министър-председателя, който да назначи за ръководител на дирекцията едно лице съ правата на комисаръ, за да може да се явява тукъ да защитава своите проекти и предложения, които ще бъдатъ дебатирани и одобрявани, или отхвърляни отъ насъ.

Най-после, г-да народни представители, абсолютно необходима е и дирекцията за национално възпитание и пропаганда. Ами днесъ улиците гъмжатъ отъ страшни слухове. Насъ всеки денъ ни подмътатъ, насъ всеки денъ ни хулятъ и ругаятъ. Мене вече петъ пъти ме направиха собственикъ на фабрика „Бакишъ“, купилъ съмъ билъ не зная какви здания, а азъ още нямамъ мебелирана къща. Това е най-безобразната клевета, която може да се шири въ нашата страна. И азъ съжалявамъ, че не е тукъ г-нъ министърътъ на вътрешните работи, за да му кажа, че това е една организирана акция срещу всички народни представители, една организирана акция да се уязвява българскиятъ Парламентъ, една акция, която иска да руши здравитъ устой на държавата. Ако се позволява да бъде интерниранъ единъ човекъ за това, че билъ продалъ съ два лева надъ нормираната цена единъ килограмъ пирони, защо да не се интерниратъ тѣзи бездѣлници, които всеки денъ коватъ хули и козни въ разните кафенета по адресъ на народните представители, за да се успокои най-сегаше нашето общество? (Ръкоплъскания)

Г-да народни представители! Азъ намирамъ, че ние сме установили генералната политическа линия и че позицията ни е блестяща. Написана е една извънредно хубава пиеса, зависи отъ играта на актьоритъ, за да може представянето да изтѣже сполучливо и цѣлата публика, респективно цѣлиятъ български народъ, да аплодира на тая пиеса. Ние, 140-тъ души народни представители, така нареченитъ приобщени, ще следваме тая вече установена генерална политическа линия и по никой начинъ няма да отстъпимъ отъ нея. (Ръкоплъскания)

Г-да народни представители! Приключвамъ съ следните думи: нека всички съ твърдостъ понесемъ дѣлото на нашитъ възрожденци, които го въплѣтиха въ търновската

конституция. Нека цѣлиятъ български народъ върва въ българския Парламентъ и въ това, че Парламентътъ ще даде всичкитъ си усилия, за да може да гарантира добруването на този народъ. Нека нашиятъ лозунгъ бъде надписътъ, който е сложенъ на тая свещена сграда: „Въ единението е силата“.

Да живѣе България! (Продължителни ръкоплъскания)

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Г-да народни представители! Съобщавамъ ви, че съ постипили следните предложения и законопроекти:

Отъ Министерството на войната — предложение за приемане на служба германския поданикъ Карелъ Стари;

Отъ Министерството на финансите — законопроектъ за сключване бюджетитъ на държавата за годинитъ 1929/1930 до 1938 включително;

Отъ същото министерство — законопроектъ за разрешаване на министъра на войната да поеме задължения за нуждитъ на народната отбрана, въ размѣръ на 1.360.000 000 л., платими за повече отъ три бюджетни години;

Отъ същото министерство предложение за опрощаване на сумата 4.370.829 л., дължима отъ глоби, лихви и неиздѣлжения на държавното съкровище, общинитъ, фондоветъ и пр. по изпълнителни дѣла отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

Ще се раздадатъ на г-да народните представители. Ще вдигнемъ заседанието. За следното заседание, което ще бъде утре, съ съгласието на правителството, предлагамъ следния дневенъ редъ:

Одобрение предложенията:

1. За одобрение измѣнението и допълнението на членове 1 и 33 отъ договора, сключенъ на 10 мартъ 1931 г. съ германското въздухоплавателно дружество „Дойче Луго-ханза“ („Държавенъ вестникъ“, бр. 8, отъ 14 априлъ 1931 г.).

2. За освобождаване отъ износно мито и други данѣци и такси 4.000 кгр. папириси.

3. За разрешаване износа на 500.000 литри чистъ 95° меласовъ спиртъ.

4. За продължаване срока по чл. 112 отъ закона за митницитъ за новоизнасяне отъ пощенската администрация служебно на изостанали въ митницитъ следъ тоя срокъ пощенски колети и пр.

5. За продължаване сроковетъ по нѣкои временно вносни декларации на Пловдивската митница.

6. За одобрение второто постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 11 ноемврий 1940 г., протоколъ № 200, относно намаляването на акциза по чл. 210 отъ закона за държавните привилегии, акцизитъ и патентитъ на внесената отъ С. С. С. Р. 6.200.000 кгр. каменна сол, който акцизъ се намалява съ 55 ст. на единъ килограмъ.

7. За опрощаване на сумата 4.370.829 л., дължима отъ глоби, лихви и неиздѣлжения на държавното съкровище, общинитъ, фондоветъ и пр. по изпълнителни дѣла отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

8. За намаляване наема, който кооперативното дружество „Анхиаоски солници“ следва да заплати на държавата за 1940 г.

9. За приемане на служба германския поданикъ Карелъ Стари.

10. Първо четене проектоотговора на тронното слово — продължение разискванията.

Кои то приематъ прочетения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ръка.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 45 м.)

Подиредседателъ: **НИКОЛА ЗАХАРИЕВЪ**

Секретари: **СТЕФАНЪ БАГРИЛОВЪ**
НИКОЛАЙ СУЛТАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отделение: **ДОНЧО ДУКОВЪ**